

א במוצאי יום טוב הראשון של חג, ירדו לעזרת נשים, ומתקנין שם תקון גדול.

עין משפט  
גו מצוה  
י א טויע' אים סין  
קד ספק ס:  
יא ב מר' פיר' האגמא  
מלש' הלל' ו:  
יב ג מר' פיר' הלל' לול  
בלקס י:  
תורה אור השלם  
הכל כקב' פיר'  
ה' עלי השקל כל  
מלאכת התבונה:  
וכי' היס' א' מ' כו

נא:

החליל

פרק חמישי

סוכה

מסורת הש"ס  
עם הוספות  
(ב) פיר' חס' יתק' ד' ו' יג  
(ג) דר' זה, (ד) [ספק]  
(ה) מר' פיר' פ"ג  
(ו) מר' פיר' פ"ג  
(ז) מר' פיר' פ"ג  
(ח) מר' פיר' פ"ג  
(ט) מר' פיר' פ"ג  
(י) מר' פיר' פ"ג  
(יא) מר' פיר' פ"ג  
(יב) מר' פיר' פ"ג  
(יג) מר' פיר' פ"ג  
(יד) מר' פיר' פ"ג  
(טו) מר' פיר' פ"ג  
(טז) מר' פיר' פ"ג  
(יז) מר' פיר' פ"ג  
(יח) מר' פיר' פ"ג  
(יט) מר' פיר' פ"ג  
(כ) מר' פיר' פ"ג  
(כא) מר' פיר' פ"ג  
(כב) מר' פיר' פ"ג  
(כג) מר' פיר' פ"ג  
(כד) מר' פיר' פ"ג  
(כה) מר' פיר' פ"ג  
(כו) מר' פיר' פ"ג  
(כז) מר' פיר' פ"ג  
(כח) מר' פיר' פ"ג  
(כט) מר' פיר' פ"ג  
(ל) מר' פיר' פ"ג

וקטלנו: במוצאי יום טוב כו'. מאי תקון גדול אמר רבי אלעזר כמותה ששינוי חלקה היתה בראשונה והקפידה נוחטרא והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה תנו רבנן בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו כאים ליד קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה והיו עבדי הכי והכתיב: הכל בכתב מיד ה' עלי השכל אמר רב קרא אשכחו הדרוש

ויקא. גנה הרוח: חלקה היתה, העורה נשים בראשונה ולא היו זיוני וזיוני מן הכמלים: והקפידה נוחטרא. ומנו זיוני נכתלים בטלנין מן הכתל סביב סביב וכל שנה ממקדנין שם נוחטראות לוחנין שקרין בלתיק כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה וזלזול וזוהו מקון גדול לקמי' ממתנין שמקמין כלל שנה: מבפנים: עגורה נשים: מבחוץ. נהנה של הר הכית וזמיל: היכי עבדי הכי. שמיפשי וזני כלום על צנין שלמה: והכתיב. גב דוד המלך כולוה אלם שלמה על מרת הכית ונמיט: הכל בכתב מיד ה' עלי השכל. כל מלאכה שהנחת שדודי הקב"ה ע"י גב החוה ונתן הנפיל: קרא אשכחו. ערקך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בשרולל שלא יבאו ליד קלקול: התנחת

מסורת הש"ס  
עם הוספות  
(א) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ב) קודמין דף ג' ע"ג  
(ג) חגיגה דף י"ג ע"ב  
(ד) עמוד ב' דף כ"ב ע"ב  
(ה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(י) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כ) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ל) [מקדנין דף ג' ע"ג]

נב:

החליל

פרק חמישי

סוכה

הנהגות וצינונים  
(א) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(י) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כ) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ל) [מקדנין דף ג' ע"ג]

וספרה הארץ. נבואת וזכרה ומתנחל לעמוד שספקו על משה בן יוסף שהרג במלחמת גוג ומוגוג וכתיב משפתת בית דוד לבד וישיהו לבד שפתי' בשעת הצער לרד להבדיל אנשים מנשים: ששוקין בהספד. באותה שנה והתעשר אע"י מיקל ראשו מהר ועוד שאין ילי הרע שולט כדקאמר קרא והסידורו אל לב האלק ולקמן אמר שהקב"ה שוטטו כו' אמרה מורה כו': כאן ששוקין בשמחה. וקרונה לקלות רלף ועוד שיהי' ר' שולט עפשו לא כל שכן: והביטו אלי את אשר דקרו. יתחלו כהרגו שלפניהם: וספדו עליו כמספר על היוהד. כאלס המספדי על קן יתד שהיה לו ומת: צדיקים נביים. שמוכרם לעפרס שהיה להם לבטש הרשע הזה במייחס: כי יפלא בעיני וגו'. קיפוי דקרא גם עניני יפלא: ש' בוכיא. וכפס שקרין איריניא: וזבסוק. משאלס מנשך אמרו מעט מתנגד והלן ט: מושכי העון מבדי' השוא. מתלה היו מביאן אורו עליהם ע"י חללי שחין של גלוס: ובנענות הגנאל. מל ענה שקשירן ט את הפרס למחרת: אספיה א' חוק. אספר דבר זה להיח' לתק ולמחן: היום יחדתי. היום אלנה לגרוח שני' אה: אם רעב שאך. יתך הרע רעב ומלך לעמיה: האבידתו אה. הערימיה מתלחמתה: של מורה דכמי' לבו לתמו

וכן וכו' שהגיע לענת אמן מניח בסודר וכ' העם ענין אמן. קיאו ליה לרבי נסים הא לאמור בריס גמרא לך ענין אמן יומנה וזה הכל לא שמוע הבכרה אלל בהנפס האסורין יודעין שהגיע עונת אמן וכן ענין אמן יומנה ומפרס כש רכנ דמי מנכרנע שעל מי שהוא חיב בכרה קאמר ונענינו אמן וזהו לאלא די מוחזו לרך שימע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יומנה וזה דעוין אמן שהנפס סודרין היינו בקריאה ספר מורה ולא נחפלה ולא מברך ששלים (ה) מולא רכס די מוחזן וכן מפרס נעמאל דמיקון פרושלמי' בינה של עך באלמע ומן הכנסת עליה עמד אחד מנין לקרות היה הנמונה מניח בסודרין והס ענין אמן על כל בכרה וזכרה וזכרונות ירושלמי ספוק אלו דברים קאמר איוו היא אמן יומנה הוה אמר רב הן הן דמיב לומר בכרה: ולא ידע מה הוה עונה ורב כהן לרך גאון אמר חיב צבר לשחוק ולשמוע כל בכרה וזכרה מפי המון ואמ"כ יענה אמן לאמר שמלכה הכרה מפי המנך ו' ועוד יש לומר יודעים היו לטון סדר הכרונות שזו אמר זו ממנין שמונין סמקין: אמ' ברוך הוא מתפוצץ. שאמר וכפטיס יפולן קלע וממיה

מסורת הש"ס  
עם הוספות  
(א) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(י) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כ) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ל) [מקדנין דף ג' ע"ג]

וספרה הארץ. נבואת וזכרה ומתנחל לעמוד שספקו על משה בן יוסף שהרג במלחמת גוג ומוגוג וכתיב משפתת בית דוד לבד וישיהו לבד שפתי' בשעת הצער לרד להבדיל אנשים מנשים: ששוקין בהספד. באותה שנה והתעשר אע"י מיקל ראשו מהר ועוד שאין ילי הרע שולט כדקאמר קרא והסידורו אל לב האלק ולקמן אמר שהקב"ה שוטטו כו' אמרה מורה כו': כאן ששוקין בשמחה. וקרונה לקלות רלף ועוד שיהי' ר' שולט עפשו לא כל שכן: והביטו אלי את אשר דקרו. יתחלו כהרגו שלפניהם: וספדו עליו כמספר על היוהד. כאלס המספדי על קן יתד שהיה לו ומת: צדיקים נביים. שמוכרם לעפרס שהיה להם לבטש הרשע הזה במייחס: כי יפלא בעיני וגו'. קיפוי דקרא גם עניני יפלא: ש' בוכיא. וכפס שקרין איריניא: וזבסוק. משאלס מנשך אמרו מעט מתנגד והלן ט: מושכי העון מבדי' השוא. מתלה היו מביאן אורו עליהם ע"י חללי שחין של גלוס: ובנענות הגנאל. מל ענה שקשירן ט את הפרס למחרת: אספיה א' חוק. אספר דבר זה להיח' לתק ולמחן: היום יחדתי. היום אלנה לגרוח שני' אה: אם רעב שאך. יתך הרע רעב ומלך לעמיה: האבידתו אה. הערימיה מתלחמתה: של מורה דכמי' לבו לתמו

וכן וכו' שהגיע לענת אמן מניח בסודר וכ' העם ענין אמן. קיאו ליה לרבי נסים הא לאמור בריס גמרא לך ענין אמן יומנה וזה הכל לא שמוע הבכרה אלל בהנפס האסורין יודעין שהגיע עונת אמן וכן ענין אמן יומנה ומפרס כש רכנ דמי מנכרנע שעל מי שהוא חיב בכרה קאמר ונענינו אמן וזהו לאלא די מוחזו לרך שימע ואחר כך יענה אמן ולא יענה אמן יומנה וזה דעוין אמן שהנפס סודרין היינו בקריאה ספר מורה ולא נחפלה ולא מברך ששלים (ה) מולא רכס די מוחזן וכן מפרס נעמאל דמיקון פרושלמי' בינה של עך באלמע ומן הכנסת עליה עמד אחד מנין לקרות היה הנמונה מניח בסודרין והס ענין אמן על כל בכרה וזכרה וזכרונות ירושלמי ספוק אלו דברים קאמר איוו היא אמן יומנה הוה אמר רב הן הן דמיב לומר בכרה: ולא ידע מה הוה עונה ורב כהן לרך גאון אמר חיב צבר לשחוק ולשמוע כל בכרה וזכרה מפי המון ואמ"כ יענה אמן לאמר שמלכה הכרה מפי המנך ו' ועוד יש לומר יודעים היו לטון סדר הכרונות שזו אמר זו ממנין שמונין סמקין: אמ' ברוך הוא מתפוצץ. שאמר וכפטיס יפולן קלע וממיה

מאירי - בית הבחירה - סוכה שם

הוא יכלים לעשות קצת מלאכה, כגון הפקעת המינייהם לפחילות, והוצאת זיוים בכותלים לצורך הנשים כמו שיתבאר. יורדים הכהנים למעוררם ומעוררת ישראל לעזרת נשים שהיא למטה בשפע ההר, ומתקנין שם תקן גדול. ופירשו בגמרא שהיו מוציאים זיוים מכותליה, ובניין עליהם גזוזטראות לעמוד שם הנשים ואע"פ שהבנין כולו על ידי נביא היה ולא היה להם להוסיף, סמכו בה בבנין עראי לגדור פרצות שלא להקל ראש להעמיד אנשים ונשים בערבוביא. שהרי אין בעינין הספד נרמז וספרה הארץ משפחות משפחות. משפחת בית דוד לבד ונשים לבד.

13 סוף מכות. 14 נא. א. 15 י. א. 16 רשי' כי כהנים וזיוים. 17 נא. ב. 18 וזכרה יב. יב.

רמב"ם פירוש המשניות - מסכת סוכה פרק ה משנה ב

תיקון גדול, רוצה לומר גדול התועלת והוא כי העם היו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים, ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים, כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים.

זמנים הלכות לולב פ"ח

עליו: יב אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. וכיצד היו עושין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום יומי חולו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמוח שאר היום עם כל הלילה: יג והיאך היתה

פא:

פרק רביעי קידושין

עשרה יוחסין

מסורת הש"ס  
עם הוספות  
(א) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(י) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כ) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ל) [מקדנין דף ג' ע"ג]

החלילים: נזילי. מקום קטלם אנשים ונשים לא לדרשה או לחופה היה מקדל קתנים של חכם הכהן ביהיה שם יבאו זה אלל זה יקשקשו וישמע קול: דייח. לטון דדי לרי' (מללס דף יב) שרוד שרוד: דייח קנה. ממדל קניס שהעמר עליון קולס שמע: סקבא דשתא ריניא. ירועש של ימות השנה ליהוד ולעמיה ימות הרגל שם קטלם אנשים ונשים לשמוע דרשה וטעמי ונעמאל זה עם זה קטלם דדרשויהו"ל בעיני' כמו דמסקב לכו למתנייהו (כ"ט דף כ:): אסקיניהו.

הוששין משום ייחוד אמר רב יוסף ופתח פתוחו לרשות הרבים אין הוששין משום ייחוד רב ביבי אוקלע לבי רב יוסף בתר רבך ריפחא אמר להו שקוליה דרגא מתוחו ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין הוששין משום ייחוד ישאני רב ביבי דשושבינתיה הוא גויסא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין הוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ הוששין משום ייחוד אמר אביי ה"השתא דאמר רב כהנא הכי ונאמ מתניתא איפכא אנא רבך להוכרתי אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר אביי סקבא דשתא ריניא רבך

הנהגות וצינונים  
(א) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(י) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(טז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(יט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כ) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כא) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כב) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כג) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כד) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כה) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כו) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כז) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כח) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(כט) [מקדנין דף ג' ע"ג]  
(ל) [מקדנין דף ג' ע"ג]



סימן לפ

### בענין המחיצה שצריך להיות בביהכ"נ בין אנשים לנשים ושיעור גובהה

כ"ב טבת תש"ו.

מע"כ ידידי הנכבד מאד הרה"ג מהר"ר דוד שערן מנהל ישיבת תורה ודעת.

בהא דסאילנא לבאר ענין המחיצה שצריך להיות בין אנשים לנשים בביהכ"נ וכמה הוא שיעור גובהה אליבא דהלכתא משום שיש מקומות במדינתנו זו שהתחילו לפרוץ בענין המחיצה שבין אנשים לנשים בביהכ"נ שישאר לנו למקדש מעט ואפשר שאין חשדים שיעברו אדניא אלא מחסרון ידיעת חומר האיסור ולכן רצה כתר"ה שאבאר מקור הדין וחומר האיסור ושיעור גובה המחיצה.

הנה עצם ענין הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הן להיות בלא מחיצה תא לע"ד דינא דאורייתא. וראיה מסוכה דף נ"א שהקשה בגמ' על הגזירה שיש עשרות נשים במוצאי יום ראשון של חג גז' להשיב הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה. הכתיב הכל בכתב. שאסור להוסיף שום דבר בבנין הבית ובעזרה ותירץ רב דקרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים כדפרשי עיי"ש. ושט"ס שכונת התירוצין הוא שלכן הוא כמפורש שצריך לעשות הוי"ו והגזירה ולא הוצרך להאמר זה ע"י גז' החזקה ונתן הנביא שהדיעו להם ע"פ ה' מלאכת התבנית והי' ג"ז ממילא בכלל הכל בכתב. ואם היה זה רק איסור דרבנן לא היה שייך למימר שהוא ממילא בכלל הכל בכתב כיון שא"צ זה מדאורייתא ולדחות וראי' לא שייך שידחה את האיסור דהכל בכתב אף אם היה איסור מדאורייתא וכ"כ איסור שהוא מדרבנן לא ידחה איסור הכל בכתב שהוא מדאורייתא וכמפורש בחולין דמצד איסור הכל בכתב ידעינן דלא בעינן כסוי הדם במקדשין. אלא צריך לומר שהוא איסור מדאורייתא ולכן הוא ממילא כמפורש שצריך לעשות יזיון וגזירותא אף שלא נאמר זה ע"י הנביאים בהכל בכתב.

וכן הוא בירושלמי סוכה פ"ה ה"ב שאמרו ע"ז שעשו התיקון בחוספה של הבנין ממי למדו מדבר תורה עיי"ש אלמא שיהא נקרא דבר תורה. ואף שאינו אלא קרא בדברי קבלה יש למילף שפיר שהרי לא בא הקרא לחדש אסורין שנימא לא ליפגן משום אלא שנאמר בקרא דרברי קבלה שיספידו כדון התורה אנשים לבד ונשים לבד. והוא כמו שלמדנו כמה דינים ממצעיהם של הנביאים והשופטים והמלכים שחזרו בקראי דבריי קבלה.

וממילא חזינו מסוגיא דסוכה דאף אם היה מחיצה אבל כו' שאפשר לבא לידי קלות ראש יש עדין אותו האיסור מדאורייתא. דהא אף בראשונה שהיו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ פרשיי שהנשים היו בעזרת נשים והאנשים היו ברחבה של הר הבית ובחיל. שהיתה מחיצה גדולה ביניהם בדין מחיצה אבל כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות את השמחה ראו שבאו לידי קלות ראש ולא הועילה המחיצה וא"כ היה עדיין אסור מדאורייתא שלכן הותר לעשות הגזירה שמהו ראייה שהוא מדאורייתא כדברתי. ואין לומר שהאיסור היה מדין יחוד שהוא מדאורייתא שמא יכנס איש לפנים. חזא דא"כ איפכא הוא לר' כהנא בקידושין דף פ"א שיתיר עדיף נשים מבפנים ואנשים מבחוץ. וגם לא כברייתא דתנא איפכא ונימא שברייתא דכאן היא המתניתא דבקדושין. דהא ברייתא דהתם מתיר אנשים מבפנים ונשים בחוץ והכא אסור למסקנא בתרווייהו וגם אין שייך למיפלא על מעשה רב. וגם בנשים הרבה כאלו שהיו בשמחת בית השואבה אין לתוש ליחוד בין

לרמב"ם בין לרש"י. שרמב"ם שאסר אף עם נשים הרבה אינו אסור מצד שמא יפרוש אלא דוקא בפירש כדאיתא בפס"כ מא"יב ה"ה ולרש"י שאסר שמא יפרוש הא אינו אסור עם הרבה נשים. עיין בח"מ אה"ע סי' כ"ב סק"י. ועוד שלא היה שייך יחוד כלל התם דב' המקומות היו פתוחין והולכין דרך שם בכל עת אל מחוץ להר הבית ולחיל ולעזרת נשים ולעזרה וכן מעזרה ולחוצ ועדיף מבית שפתחו פתחו לר"ה. ולכן צריך לומר שהאיסור הוא רק משום קלות ראש וחשבו מתחלה שמה שבאו לידי קלות ראש היה מחמת שהאנשים הוצרכו לראות דוקא דרך הנשים שהרי שניהם הסתכלו למקום אחד באו לידי קלות ראש. שאף שמצד ההסתכלות עצמה חזינו שלא היה הקפידא דהא זה ידעו גם מתחלה. וא"כ היה באופן המותר שלא נראו מקומות המכוסים ולא חששו שיסתכלו בכונה ליהנות שזה אסור אף במקומות המגולים ולכן התיירו כשלא ידעו שיבאו לידי קלות ראש. אבל כשראו שבאו מה לידי קלות ראש שהיא לחרבות שיחה ביניהם ולנגיעה בידיהם וכדומה. התקינו להחליף שהנשים יהיו מבחוץ אחורי האנשים שבוה יש מעלה שאין הכרח שיסתכלו בהן עיין בח"מ סנהדרין דף כ'. אבל עדיין באו לידי קלות ראש שכיון שלא היה מחיצה במקום השערים היה בא הקלות ראש מצד הנשים שראו דרך האנשים ולפיכך אף שלכל דבר הצריך מחיצה הרי הוא מחיצה גמורה מ"מ לענין הבדלת אנשים ונשים אינה כלום שעדיין הם כמעורבין ובאין לקלות ראש. ונתברר שצריכים מדאורייתא לעשות גזירותא ושיהיו הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה שרק או אינם כמעורבין. וכלשון המשנה במדות והקיפה כצוטרף שהנשים ראות מלמעלה והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין. וכן פסק הרמב"ם פ"ה מביה"ב ה"ט. אלמא שבתחלה אף שהיו מובדלין בדין מחיצה שמועילה לשאר דברים שצריכין מחיצה לא הועילה להו ונתחשו כמעורבין ואסור מדאורייתא והיו כמפורש שיעשו גזירותא.

היוצא מהו גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גזירותא שהנשים יהיו מלמעלה. ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזירותא צריכים לעשות מחיצה ממש כו' שתמנע מלבוא לידי קלות ראש ולא סגי כמה שנחשבה מחיצה לכל דבר כגון בשערים פתוחים כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע ביהיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא שגרועה היא ממחיצה שהבדילה בין עזרת נשים לחיל במקדש שלא הועילה אף שהיתה יותר ניכר. אלא צריכים לעשות מחיצה גבוהה במדה כו' שלא יבואו לידי קלות ראש.

אבל מסתבר לע"ד שסגי במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים. דהרי חזינו שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות כדכתבתי לעיל שזה הרי ידעו גם מתחלה ומ"מ התיירו ולא חשו לזה. ואף אחר התיקון הגדול לא נזכר שהיתה שם רק גזירותא שהיא מקרשים מונחים על הוי"ו הבולטים וחסת גזירותא אינה במחיצה עיין עירובין דף פ"ו ובתוס' דף פ"ו ובפ"י המשנה להרמב"ם שם ונמצא שנראו הנשים כיון שלא הקיפו את הגזירותא במחיצה ולא חשו לזה. ואף שלא נראו האנשים שעמדו תחת הגזירותא מ"מ הרי נראו האנשים העומדים באמצע.

ואף שהרמב"ם לפירושו למשנה סוכה שם כתב כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים עיי"ש. ע"כ אין לפרש מצד איסור ההסתכלות כדלעיל וגם שהרי אף כשהו מלמעלה הן נראות מכיון שלא הוכר שהיתה מחיצה להגזירותא כדלעיל. ודוחק לומר שמכיון שלא נראו אלא להעמידים באמצע ונימא ששם היו רק המרקדים בשמחת בית השואבה שהם היו רק חסידים

ואנשי מעשה שלהם אין קפידא בהסתכלות כלרב גידול ברכות דף כ'. שהרי לא בכל חסידים ואנשי מעשה מצינו מעלה זו דרב גידול דהא רבנן דרב גידול וכן רבנן דר' אחא בכתובות דף י"ז היו ג"כ חסידים ואנשי מעשה ולא היה להם מעלה זו. ואדרבה אמר אביי בסוכה דף ג"כ ובת"ח יותר מסלם ובסוף קידושין מצינו ברי"מ ור' טרפון שעוד החמירו על עצמן גם סבכיים כשנשים פשוטים לא נחשדו עליהם ולא סבכו על חסידותם ותורתם. וגם חז"ל שהיו באמצע גם מהעם הבאים לראות שלא נזכרו בשום מקום שלא הניחו להראות לעמוד במקום המרקדים.

ומלשון הרמב"ם בפירושו משמע שמקום האנשים לא היה למטה תחת הגזירותא שכתב שהיו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים ומקום הנשים מלמעלה ומקום האנשים ואל תבט כלשון הרע"ב שהיו משיבין הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה. שהיה משמע תחת הגזירותא. אלא משמע שלא היו האנשים למטה מן הנשים אלא מקום האנשים היה למטה על הצפה ומקום הנשים היה למעלה במקום גבוה וכן משמע גם מלשון פ"ה מלולב ה"ב.

ולכן במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שמסתבר שאין לבוא לידי קלות ראש יש להחזיר. והוא נובה ג' אמות שהן י"ח טפחים כדאיתא בשבת דף צ"ב עיין ברש"י ותוס' שם ובתוס' עירובין דף מ"ח ותוס' ב"ב דף ק'. ואף שלרש"י שם ששם הראש הוא ג' אמות יש להקל ביי"ח טפחים שפחות מיי"ז ושליש א"א כדי שלא יקשה עליו מהא דשבת שמפורש שם שלכ"מ קרוב ליי"ז הו' עד הכתפים. מ"מ יש להצריך י"ח טפחים כחוס' שפי' הרשב"ם תמוה. ואף שגנאים הראשים אף ביי"ח טפחים כשעמודות. לא יבא מזה לידי קלות ראש. והמחמירין להגביה המחיצה עד שלא יתראו גם ראשיתן תבוא עליהן ברכה. ובפרט שהרבה נשים במדינה זו אינן נזהרות בכסוי הראש. אבל לדינא יש להחזיר גם בגבוהה רק י"ח טפחים ואם שנמצאות שם גם פרוצי ראש כבר הורה זקן בעל ערוך השולחן שבוה"ז שבעת"ד יש הרבה כמותן מותר להתפלל כנגדן ולכן אין למחות אבל בפחות מיי"ח טפחים אסור וצריך למחות בכל התוקף כי אף אם היה אסור רק מדרבנן צריך למחות כ"ש שלע"ד הוא מדאורייתא כדוכחתי לעיל.

הנה יש מקום לומר שרק במקדש היה אסור מדאורייתא משום דין יראה דומקדשי יתראו שאם הוא בקלות ראש אינו ביהכ"נ א"כ בביהכ"נ הוא רק מדרבנן שאסרו גם בהם קלות ראש ולא מהני גם תנאי עיין במגילה דף כ"ח ובש"ע או"ח סי' קנ"א סעי' י"א וכ"ש לקלות ראש של איסור שאין מועיל בה תנאי. אבל בשעת התפלה וכמשוכרין שם שמ"ם ודברי תורה וקדושה מסתבר שהוא מדאורייתא. שהלא הקדושה שתיקנו בביהכ"נ כתב הר"ן במגילה דף כ"ז שהוא משום שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה עיי"ש ואם דברי הקדושה עצמן אין בהם דיני הקדושה לא היה שייך לתקן קדושה על ביהכ"נ בשבילם. ולכן משמע שבעת התפלה הרי הוא דיני קדושה מדאורייתא ויהיה אסור לנהוג בו קלות ראש בתפלה מדאורייתא. אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבצין שהיו ההספד שלעתידי שלמדין משם לא מצאנו בו שיהיה במקדש ואם שם לא נאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא איך שייך למילף מזה איסור דאורייתא למקדש אלא משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. אך אולי לא בהסתפק יהיה לצניעות בעלמא הוא עכ"פ ראייה שיש בה ענין קלות ראש שלכן יש לאסור במקדש מדאורייתא משום מצות יראה ויהיה בביהכ"נ מדרבנן ובשעת





סימן מב

## בדבר מחיצה בין נשים לאנשים בבית הכנסת ובענין הכימה

כ"ה תמוז תשס"ו.

מע"כ ידידי הר"ר מרדכי קאהן שליט"א.

הנה בדבר מחיצה שבין הנשים לאנשים ודאי מן הראוי כשאפשר טוב לעשות גבוהה שלא יתראו הנשים כלל ובפרט במדינה זו שהרבה נשים הולכות פרועי ראש וגם בורעות מגולות גם כשהולכות לבית"כ ובתורה אין כח למחות בידן, אבל כשאפשר כבר בארתי בתשובה שנדפסה זה הרבה שנים שצריכה להיות גבוהה עד אחר הכתפים שהוא לבינונית ערך ח"י סתמים שהו השיעור מדין המחיצה, וגם אם יהיו בורעות מגולות לא יתראו, ובדבר השער כיון שהוא שעת הדחק שאין מניחין באופן אחר יש לסמוך על המקילין הרי"ף והרמב"ם שאין השער עוה לענין ק"ש דברי תורה, ובמננו שבעוה"ד רוב הנשים הולכות פרועות ראש אף שהוא באיסור כתב בערוך השלחן סי' ע"ה שאף האוסרין נמי יש להקל מאחר דע"פ הא אין דרכן לכסות, וערוה לאיסור ק"ש ודברי תורה תלוי בדין לכסות ממש ולא שהאיסור מחשיב למקום מכוסה, ולע"ד נראה ראה גדולה מהא דהוצרך רב ששת בברכות דף כ"ד להוכיח דשער באשה ערוה מקרא דשה"ש שנאמר שערך כערך העוים שלא אמר לענין זה אלא מסברא בעלמא מדמשה לה קרא בגוה אלמא דיש לחוש שיבא לתורה, ואמאי לא הביא הקרא דופרע ראש האשה שמהו ילפי' שאסורות לילך פרועות ראש מדאורייתא דתנא דברי' בכתובות דף ע"ב, אלמא דאין תלוי דין חשיבות לערוה להדין שצריכין לכסות ראשן ולכן הוצרך להסברא מדמשה קרא בגוה ש"מ שיש לחוש להרהור, וא"כ מאחר דהוינן שזה בעצמו אינו עושה שיהיו בדין ערוה כדחוינן מהא דלא הו שערות בתולה בדין ערוה אלמא דבעינן תרתי שיהיה דרכן לכסות ושהיה זה דבר שיש לחוש להרהור, ולכן אם דרך רוב הנשים ללכת מגולות אף שהוא באיסור אין להחשיבן לערוה לק"ש וד"ת ותלוי רק בהמציאות, ולכן אף שמן הראוי להתמיר אין למחות מלקרות כנגדן, אבל אם נראה בשרן במקום שצריך להיות מכוסה אף שהולכות מגולות מצד פריצות יש לאסור מלקרות ק"ש ואמירת ד"ת כנגדן, לכן אם רוצים דוקא בזוכיות יראה כתר"ה להזהיר שיבואו לביה"כ מלבושות בצניעות, ואם יארע לפעמים שתבוא אחת מלבושת שלא כראוי ולא יהיה באפשרי למחות ביה יצטרכו להזהר מלהתפלל ולומר ד"ת לצד ההוא, אבל לסמוך ע"ז בקביעות אין יוכלן, ושמעתי כי יש זוכיות שרק מצד אחד יוכלין לראות וטוב לעשות בזוכיות כו' שהנשים יוכלו לראות והאנשים לא יוכלו לראות, והנני ידידו,

המחיצה ליכא חסרון, אבל מצד אחר שאולי ילכו בלבשי פריצות שנראה בשרן כמו שהו רגילות ללכת בעוה"ד הרבה נשים במדינתנו וא"כ יהיה אסור להמתפללן כשפניהן לצד עזרת הנשים להתפלל ולומר דברי תורה, אם לא שתראו להזהיר שיהיו מלבושות בצניעות כשבאות לביה"כ וגם לידע שיקימו האזהרה.

דק בשערות המגולות שנתפרצו רוב הנשים בעוה"ד אין לאסור לקרות ק"ש כנגדן מטעם שלהרי"ף הרמב"ם לא נאמר זה לענין ק"ש ד"ת, אף להמחבר בס' ע"ה סעי' ד' ודע"מ שאוסרין נמי כתב בערוך השלחן שכיון שנתפרצו בזה הרבה נשים אף שהוא באיסור אין זה שוב בדין ערוה לק"ש וד"ת, ויש לע"ד ראה גדולה לדבריו מהא דהוצרך רב ששת בברכות דף כ"ד להוכיח דשער באשה ערוה מקרא דשה"ש שנאמר שערך כערך העוים שלא אמר לענין זה אלא מסברא בעלמא מדמשה לה קרא בגוה אלמא דיש לחוש שיבא לתורה, ואמאי לא הביא הקרא דופרע ראש האשה שמהו ילפי' שאסורות לילך פרועות ראש מדאורייתא דתנא דברי' בכתובות דף ע"ב, אלמא דאין תלוי דין חשיבות לערוה להדין שצריכין לכסות ראשן ולכן הוצרך להסברא מדמשה קרא בגוה ש"מ שיש לחוש להרהור, וא"כ מאחר דהוינן שזה בעצמו אינו עושה שיהיו בדין ערוה כדחוינן מהא דלא הו שערות בתולה בדין ערוה אלמא דבעינן תרתי שיהיה דרכן לכסות ושהיה זה דבר שיש לחוש להרהור, ולכן אם דרך רוב הנשים ללכת מגולות אף שהוא באיסור אין להחשיבן לערוה לק"ש וד"ת ותלוי רק בהמציאות, ולכן אף שמן הראוי להתמיר אין למחות מלקרות כנגדן, אבל אם נראה בשרן במקום שצריך להיות מכוסה אף שהולכות מגולות מצד פריצות יש לאסור מלקרות ק"ש ואמירת ד"ת כנגדן, לכן אם רוצים דוקא בזוכיות יראה כתר"ה להזהיר שיבואו לביה"כ מלבושות בצניעות, ואם יארע לפעמים שתבוא אחת מלבושת שלא כראוי ולא יהיה באפשרי למחות ביה יצטרכו להזהר מלהתפלל ולומר ד"ת לצד ההוא, אבל לסמוך ע"ז בקביעות אין יוכלן, ושמעתי כי יש זוכיות שרק מצד אחד יוכלין לראות וטוב לעשות בזוכיות כו' שהנשים יוכלו לראות והאנשים לא יוכלו לראות, והנני ידידו,

משה פיינשטיין

## אורח חיים - חלק ה

סימן יא

דרשה באולם ללא מחיצה כדי לקרב רחוקים

בע"ה עש"ק ז' אדר שני תשמ"א.

לכבוד הרה"ג מוה"ר דוד סמיט שליט"א

הנה כפי בקשת כתר"ה, הנני מאשר שנכון מה שהשיב נכדי, הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א, בשמי, שמתור לכת' להמנין ציבור אנשים לדרשות על עניני תורה ומוסר, כדי לקרבם לתורה ולמצוות, אע"פ שאי אפשר לסדר שתהיה מחיצה מפרידה בין האנשים לנשים, משום מה שכת"ר אמר שיש חשש שיסרכו לבוא אם נצריכים להיות נפרדים ע"י מחיצה.

ואף על פי שלדינא צריך שתהיה מחיצה, כפי שהשיב נכדי לכת"ר, כיוון שההומנה היא לכלל הציבור, ולא לאנשים פרטים, כמבואר בתשובתי באו"ח ח"א סימנים ל"ט - מ"ד, מ"מ כיוון שכאן אין אפשרות אחרת, אין למנוע מלהשפיע עליהם כדי לקרבם לתורה ולמצוות מחמת חסרון מחיצה, אם אין אין זה בשעת תפילה, והנני ידידו המברכו בהצלחה בעבודתו הנאמנה לטובת כלל ישראל,

משה פיינשטיין

סימן יב

דברים הצריכים מחיצה להפריד בין אנשים לנשים, ודברים שאינם צריכים מחיצה

כ"ב תמוז תשמ"ב.

א. מחיצה כשמתפללים במקום שאינו קבוע לתפילה

שאלת אם צריך מחיצה כשמתפללים במקום שאינו קבוע לתפילה, למשל, בבית אבל רח"ל, אם צריכות הנשים לילך לחדר נפרד, או שדי בהפסק אוויר, ונראה שלדינא הנשים בבית אבל צריכות ללכת לחדר אחר, והטעם דבית אבל הוי מקום שפתוח לרבים, שצריך בו מדינת תמיד הפרדה בין הנשים לאנשים, וכל שכן בשעת תפילה, כמבואר בתשובתי בא"מ או"ח ח"א סימנים ל"ט - מ"א, אבל אם למעשה הנשים אינן מסכימות לעזוב את החדר, נחשב זה לאקראי, ואין להמנע מלהתפלל מחמת זה, אבל בבית חתן מדינא אין צורך במחיצה, שאינו פתוח לרבים אלא רק לבני המשפחה, לכן די בכך שילכו האנשים המתפללים לזווית אחת שיוכלו לכוין שם, ושם יתפללו.

ב. אם צריך מחיצה לחוץ רק בפני מעט נשים

שאלת אם צריך מחיצה לחוץ רק בפני אשה אחת או שתיים, שהנה באו"מ ח"א ח"א סימן ל"ט בסופו, הבאתי ראה מקדושינן נ"ב ע"ב תוד"ה וכן אשה בעזרה מנין, שאין חיוב מחיצה להפסיק לפני כמה נשים בלבד, וצריך לבאר עד כמה נשים אין צריך מחיצה, כגון בבית אבל, או בבית מדרש שמתפללים שם בימי חול ובמנחה בשבת, שאין שם מחיצה, האם מותר להניח שכמה נשים יכנסו וישבו בסוף החדר, והנה בכלל הדינות נהגו שלפעמים היתה נכנסת אשה ענייה לבית המדרש לקבל צדקה, או אבלה לומר קדיש, וההולכה למעשה בענין זה צריכה עיון ותלויה בהרבה עניינים, ומכל מקום נראה שבבית מדרש שכלל תרצה אפילו אשה אחת לבוא למנחה בקביעות, שאין להקל להתפלל בלא מחיצה, ורק באקראי אפשר להתיר, ואפשר להתיר, באקראי, רק עד ב' נשים ולא יותר, והנה יש ראייה, כעין שהוכרז, שלדינא אפשר להניח לאשה אחת להכנס לבית המדרש, מן הדין בשולחן ערוך או"ח סי' רפ"ב סעיף ג' דאשה עולה למנין שבעה קרואים.

ג. אם מותר לאשה להגיד שיעור בבית הכנסת

שאלת אם מותר להניח לאשה להגיד שיעור, בבית כנסת או בית מדרש שלא בשעת התפילה, כגון שבילי שבת נהוג שאיזה בעל הבית נותן שיעור בבית המדרש בפרשת השבוע ובאים לשמוע אנשים ונשים, אם מותרת אשה ליתן השיעור.

ונראה שעצם מה שישושים השומעים בתערובות הוא חסרון גדול, אבל לא אכנס לדון בנידון זה למעשה, ועצם הגדת השיעור על ידי אשה מותר, אם הוא באקראי בלבד, וצריך להזהיר שתשב בדווקא בעת אמירת השיעור, שיהיה באופן צנוע יותר, כמו כן יש לעשות זאת בבית פרטי דווקא, ולא בבית כנסת או בית מדרש.

ידידו,

משה פיינשטיין

## יורה דעה - חלק ד

ג. אם צריך מחיצה כחתונה להפריד בין גברים ונשים

ובקשר להצטרפות למחיצה בחתונה, ידוע שהסברתי בספרי א"מ או"ח (חלק א' סימן מ"א ד"ה ובמקום קבוצ, וע"י גם לעיל חלק אורח חיים סימנים י"א"ב) שהחיוב למחיצה יש רק לדבר שפתוח לרבים, וחתונה נחשב כדבר פרטי.

ישיבת אנשים ונשים בחתונות

ידידי בקש שאכתוב לו דעתי בענין ישיבת אנשים ונשים בחדר אחד בחתונות. והי' ישלח לו רטואה שלמה למאור עיניו למען יוכל לקרוא עוד הרבה תשובות וכתבים. ידוע שיש מנהגים חלוקים, שיש מקפידים שלא להושיב אנשים ונשים בחדר אחד אלא בחדרים נפרדים או בונים מחיצה כשרה ביניהם, ויש מסתמקים שישבו אנשים ונשים אלה בשלחנות שלהם ואלה בשלחנות שלהן בנפרד באותו אולם, ויש שאינם נוהרים כלל ויושבים אצלם אנשים ונשים באותם שלחנות בערבוביא.

וידוע שהמקפידים על הדרים נפרדים או בניית מחיצה מקורים ממה שכתב בקצור שלחן ערוך סימן קמ"ט סעיף א' צריכים ליהרהר שלא יאכלו אנשים ונשים בחדר אחד שאם אוכלים אנשים ונשים בחדר אחד אין אומרים שהשמחה במעונו כי אין שמחה כשיצר הרע שולט עכ"ל, והוא מדברי הבית שמואל בשם הב"ח באבן העזר סימן ס"ב סעיף קטן י"א. אבל לע"ד הוא תמוה, כי הב"ח לא כתב בלשון זה אלא בקראקא נוהגים שבסעודה עשויים לבילל שני מברכים אשר ברא ולא שהשמחה במעונו הוא הימיה ולא מצאתי שום סעם למנהגם זה אלא לפי שסעודה זאת קטנה היא ומושיבים האנשים הנשים יחד בחדר אחד וכתב במנהגים שאין מברכים שהשמחה במעונו היכא דאיכא חששא דהרהור עברה ולפי' זה בודאי היכא שאין שם אלא אנשים במסיבה צריך לברך שהשמחה במעונו עכ"ל. ותחילה יש לדייק, שלא כתב בלשון איסור או אזהרה אלא להרץ המנהג ורק בקצוטי שלחן ערוך כתב שצריכים ליהרהר.

ועוד שהבית שמואל כתב אנשים ונשים בחדר אחד ומשמע אפילו בשלחנות נפרדים, אבל הב"ח כתב ביחד בחדר אחד ונראה שכוונתו ליושבים ביחד באותם שלחנות וכן רגילות שבחדרים קטנים אין שם אלא שלחן אחד, ואפשר שזהו שכתב היכא שאין שם אלא אנשים במסיבה ולא כתב שאין שם אלא אנשים בחדר או אנשים ולישותק, אלא פרוש מסיבה הוא בהסיבה על אותו שלחן.

וראיה מספר חסידים סימן צ"ג, שכתב כל המברך שהשמחה במעונו צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעיה אם רעדה במקום גילה אבל אם אדם לוקח לו אשה שאינה הוגנת לו או הוא אינו הגון או שניהם אינם הגונים או אין תרבות שם וניבול פה ביניהם או נשים וישבות בין האנשים שהרהורים שם לא יתכן לברך שהשמחה במעונו ועל אלה וכיוצא בהם נאמר (ידימה טו) לא ישבתי בסוד משחקים ואעלו וכתבו (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום וכי' עכ"ל, ולשון נשים וישבות בין האנשים משמע בערבוביא באותם שלחנות ולכן גם היכא שפוקים הדנים בישיבה ובשלחנות, ועיין מה שכתבתי לרב אהרן [סימן ג] בענין ערבוביא וישיבה לבד מלשון הקרא והתוספתא ומעשים לבני ארץ ישראל, ועל כרחך שהראשונים לא חששו בחתונות לאנשים ונשים באותו חדר, שבמהרי"ל הלכות נשואין כתב הייה מנהג הקדמונים ליהודם בחדר אחד בזמן אותה סעודה ויצאו כל העם ועושין זה כדי שיהא לבד גם בתו ואין שם רק אשה אחת מקרוביה המשרתת להם וזאתה כך נכנסין כל הקרובים ומי שירצה ואוכלים גם כן עמהם כדי לשמחם עכ"ל, הרי שהיו אנשים ונשים בחדר אחד שמאותן נשים נשארה המשרתת מבין קרוביה כשהשם יצא ואחר כך חזרו ואחרים עם שאר הקרובות ומי שירצה ואכלו שם, ויש לאמר שישבו בשלחנות נפרדים אבל לא בחדרים נפרדים וכן מחיצה מאן דכר שמה וגם משרתת מאחורי מחיצה מה ענינה.

\* (חמיח) וכן נהגו הגמיו' וצ"ח'ה בנשואי בניו, ושאר גדולי דורו, להושיב אנשים ונשים בשלחנות נפרדים באותו אולם בלי מחיצה. ובערוך השלחן השמים ענין ספר חסידים לגמרי וקצת צ"ע.

אמנם הב"ח לא הזכיר ספר חסידים אלא כתב בשם מנהגים, ונראה שכוון למנהגים שבלבוש בסוף חלק אורח חיים שכתב ואמרו בספר חסידים כל מקום שאנשים ונשים רואים זה את זה כגון בסעודת נשואין אין לברך שהשמחה במעונו שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש בו הרהורי עברה ע"כ ואין נוהרין עכשיו בזה משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין אנשים ואין כאן הרהורי עברה כל כך שדמין עלן כקאקי חיוריא מפני רוב הרגלן ביננו וכיון דדשו דשו עכ"ל. ולפי נוסחת הלבוש אנשים ונשים רואים זה את זה משמע שבאותו חדר גם בישיבה בנפרד אין אומרים שהשמחה במעונו, ועיין בספר משנת אברהם לרבו של רבו שלישי' בהשמות לסימן תתשע"ו, אבל אם כן אדרבה שוב אין משמעות איסור בדברי הב"ח אם הביא מהלבוש כי הלבוש סימם שאין נוהרים בוה, ואילו חלק עליו הב"ח היה לו לכתוב שמקבל מקצת דבריו ולא השאר.

לכן אם ישאלו דעתי המיקל להורות שלא כדברי הקצור שלחן ערוך והבית שמואל לא הפסיד, וגם מי שנהג להחמיר יוכל לשנות מנהגו ואין בזה משום אל תטוש תורת אמת כי קרוב לאמר שהוא דבר המתיר שנהגו בו איסור מחמת טעות כיורה דעה סימן רי"ד סעיף א', כיון שהב"ח לא כתב בלשון איסור וכן הלבוש וכל שכן אם העתיק דבריו מן הלבוש וכן משמעות הראשונים הספר חסידים והמהרי"ל שאין קפידא בישיבת אנשים ונשים בחדר אחד. ועיין בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ראשון סימן מ"א שבתחונות של רשות לא צריכים מחיצה, ובמה שאכתוב א"י"ה ואף על פי כן אין למהר לשנות המנהג במקום שנהגו כי למת להוסיף קירבה בין אנשים לנשים, ובפרט שלא התיר הלבוש אלא משום שרגילות הנשים בין אנשים ולכן אין הרהורי עברה כל כך וכיון דדשו דשו וממילא באלה שנהגו להחמיר עד עכשיו שפיר שייכי הרהורי עברה אם יבואו להקל בפתע פתאום. ואם ירצו להחמיר על עצמם למרות שמתיר איך הרשות בידם ושוב הוי כדברים המתירים שנהגו בהם איסור שאין אתה רשאי להתיר בפניהם.

היוצא לנו שההוגנים והושיב אנשים ונשים בחדר אחד בשלחנות נפרדים קדוש יאמר להם\*, שכן קפידת ספר חסידים וכן מורה לשון האש"כ שגם הלבוש מורה בזה שלא כתב שאין נוהרין כי אם לפי נוסחתו בספר חסידים שלא יהיו רואים האנשים את הנשים שזה יש להתיר אבל לא להושיב אנשים ונשים באותם השלחנות. ועוד שכתב בספר הפרדס לביית מדרשו של רש"י דפוס קושטנינא דף י"ט והוא ממעשים לבני ארץ ישראל והבוא באוצר הגאונים, אסור להתערב האנשים עם הנשים בין בסעודה בין בכל ענין אלא אנשים לבד ונשים לבד מקל וחומר ומה אם בעונות האבל כתיב וספרה בית ישראל משפחות לבד בית דוד לבד ונשיהם לבד המשתה והשווק על אחת כמה וכמה עכ"ל והוא במסכת סוכה דף ג"ב עמוד א' מקרא דוכריה פרק י"ב ע"י"ש. ומכאן לאלה שאינם נוהרים ויושבים אנשים ונשים באותם שלחנות בערבוביא, שמלבד שאין להם לאמר שהשמחה במעונו עוברים על איסור קבלה מקרא דוכריה.

ולגבי אמירת שהשמחה במעונו יש לאמר שסומכים על סברת הלבוש, שאף אם בעצמו לא התיר אלא בשלחנות נפרדים כמו שכתבתי, מכל מקום מועיל טעמו שמאחר שרגילים לראות אלה את אלה לא שייך בזה הרהורי עברה כל כך וכיון שדדשו דשו שלפי זה הוא הריון גם לאלה שרגילים לשבת כל יום בערבוביא, שכיון שהורגלו לא שייך בהם הרהורי עברה כל כך אף אם לא טוב עשו, וכמו שכתב בערוך השלחן לגבי קריאת שמע מול שערות

מגולות באורח חיים סימן ע"ה אות ז'. ומה שכתב בשו"ת חתם סופר חלק חושן משפט סימן ק"צ שכל המצות נדרות מפני הטא הרהור עברה עכ"ל על כרחך אינו בא לאמר שאין לאמר אז הברכות, שהרי בעצמו הביא שם דברי הבית שמואל בשם הב"ח ומאי איריא שהשמחה במעונו תאסר אשר ברא וברכת המנון גופא, אלא כוונת דבריו שאין להתיר לגרומ להרהורים כבדי לקיים מצוה ולכן אסר זמירת נשים גם לכבוד הקיסר ע"י"ש.

אבל מקרא דוכריה קשה, ולא שייך בו סברת הלבוש כי אפילו אם אין שם הרהורי עברה אינו עדיף מהספר לעתיד לבוא, שאמרו עליו בגמרא מה לעתיד לבוא שנוסקים בהספר ואין יצר הרע שולט עכ"ל, וממילא גם אין הרהורי עברה ואף על פי כן אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, ופלא שאין נוהרים בוה כי אם מעטים, ומאי איריא חתונות הלא הוא הריון בכל יום ויום בחדרי אוכל ואספתו אין להם מספר גם אצל צבור שומרי מצות כשאר ענינים. ועל כרחך אינם סובדים כמעשים לבני ארץ ישראל לאסור בכל דבר, וכמו שבהרבה ענינים אין אנו למדים מהם, ועיין באוצר הגאונים בסוכה שם שהביא בשמם אם בזמן שהנשים וישבות כאחת בפני עצמן והאנשים בפני עצמן מותרין על מנת שלא ימוגו אנשים לנשים ונשים לאנשים וכן בחילוק המנות והפרשות וכי' עכ"ל ואין לו לפי הלכתנו לאסור הגשת מנות על השלחן ועיין באבן העזר סימן כ"א סעיף ה' שרק מויגת הכוס אסורה ועל ידי אשה בלבד.

לכן נלע"ד שאין קרא דוכריה עוסק אלא בבתי כנסת ובתי מדרשות שיש בהם קרושה ולא בשאר מקומות, ונלמד ממה שאמרו במסכת מגילה דף כ"ח עמוד ב' בתי כנסיות מספידים בהן הספר של רבים ופרשי' של תלמידי חכם שמת שצדיקין להתאסף ולהספידו ובית כנסת ראוי לכך לפי שהוא בית גדול עכ"ל וכן פרש באור זרוע, ומשמע שסתם הספר של רבים מספידים בבית הכנסת ולא במקום אחר וכן משמע בגמרא שם שרטרם הספיד לכלתיה ורבי יורא הספיד לההוא מדרבנן בבית הכנסת מפני דאתו כולי עלמא. והנה קרא דוכריה עוסק בהספר של רבים כמו שכתוב וספרה הארץ, שלא מבעיא למאן דאמר בגמרא שם שספידו למישהו בן יוסף שהוא ארם גדול וצריכים להתאסף כולם אלא אפילו למאן דאמר שספידו ליצר הרע הרי יבכו עליו צדיקים ורשעים כאחד כמו שאמרו בגמרא ושוב סתמו בבתי כנסיות, ואינו ענין לבתי חתונות ושאר מקומות של חול.

הרי שכתבתי לו הרבה טעמים להצדיק את האולם מעיקר הדין, וידאה את הדברים לרבו ואם יש לו להעיר יכתוב לי, ואף על פי כן אם יכול אין למהר לטהר את השרץ במקום שאפשר לע"ד, ובהרבה חתונות שכיה הרהור בפרט אצל בחורים שמצוי אצלם תמיד כמו שכתב רש"י במסכת סוכה שם דף כ"ו עמוד ב' בדבור המתחיל שרגילין בטומאה, ומטעם זה היה ראוי להושיב הרוקים לבד חתונות לבד אפילו כשהחונות יושבים ביחד כי אינם דומים לאלה שיש להם פת בסלם, ולענין ערוה אין חילוק כיון שהפנויות נדות, ועיין ברש"י במסכת קדושין שם בדבור המתחיל גולפי שמשמע שתמי היו רגילים להעמיד אנשים לחוד ונשים לחוד בשני ענינים הא' בשמיעת הדרשה מה דבעי לבא לרחמנא והב' בחופה מקום השמחה והמשתה, ואתאי ביה לשיטת רש"י בין לשיטת המבמים בקלות ראש, וכן רש"י לעשות ורק אין לאמר בזה גוריה בורה מדבריהם וכל שכן לא מקרא דוכריה.

הדהה הרצל הנקץ רב אוויר

ב

והנה נחשב כריל כגוף להיותו של הקפיו על כסחלות, וכל ראויותו אינם כלום, והנה על סדר דבריו, בתחלה כתב להכיח שאלו רואים שלל הקפיו מזד עלם הסחלות נגשים, שכרי ידשו גם מהחיל ומימי החירו זה כשלל ידשו שידו לודי קלות ראש, וכן כשראו שגלו לודי קלות ראש מזד הסחלות כינו שרצו שיהי דיווחם דבריו הכל ואיסור וכדומה הקפיו וכו'. וכן זה שום הוכחה דרכה ענינים מנינו כן גשים וצניעות דף ליש עיב, מלות יבוס קודמת למלת הליה בראשונה שכיו מהמוין לשם מורס, עשוי שאין מהטוין לשם מורס אמרו מלת הליה קודמת למלת יבוס. כרי שכתחילה שגלו לקיים מלת יבוס לא מלב של דעתם לשם נוי או אישות או שום דבר אחר ולכן אמרו מלת יבוס קודמת, וכל אחיב שמתכ הדבר שפנה שגלו לקיים מלת יבוס מהכונו זה לדבר אחר שמתכ כדון ואשר מלת הליה קודמת, וישיש בגני שאמרו וכי אכשר לדי, וכמו כן גם כה דכתחילה שגלו לשמחה ביה השאטט לראות בקרודים של הכסידים ואכרי משש כרי דנדיות ופלאה לבקרי, ובחוספות אכרי דף י מיב דב חד בשם הירושלמי (פיב כרי) שמשם כיו שולין וריק, ובגמרא דף יב פיא שאמרו אלו ואלו, אכרי מי שלל מעט ומי שמתע יבזד ויחמול לו, והכל כיו באים לשם לשאוד קודש ושמיח ליהודים, לא מלב אז על דעתם להסחלל נגשים שכרי אחר דסמרי, ובגמרא פיי דף כ' פיי עבדיחתי ערוד ולא אחי להכרוע, וכל אחי שמתכ ברוד וכיו מהותן כבאים לשם גם מהסחלל נגשים שכרי קלות ראש במקום הקודש לכן ראו כהנה למשוח חוקן גדול.

גם מנלמי זה אין קושי ממש שרי בתחלה, שכרי כרכב תקנות ודרשות הנחשדו בזמנים שונים כינו חכמי בשים מה שאלו נודע מקודם, והקדיה כראב למשח כל מה שהלמיד ותיק שחל לומר, וכל לא תמגל עד שזה אחיו תלמיד ותיק שזה כיו חלקו בתוכי, ומנינו גם בפנין זה באחסים דף פיי פיא ששקבו וכה כחיו כלל מיד כ' בתכח פלי כשיל, אלל אמר ר' יוסף קרל אשכח דרש, ופירשי זל שם שלח לא כהן לדרש וכה דרשוהו והוספו עליו לפי הנוקד להס. ובכני זה כוא בתוספות זכחים דף ליי פיא דיי ולישבר, שכתבו וכה דמוסיון על בעיר ועל המרות כינו כיהל דליחל למימר קרל אשכח ורדיס כהכאד דוככ וישיש. כרי שמתגלה להס דרשות בתראי מה שלל כ' נודע מקודם, וכן הוא אוחב כדרשה שבסוכב, ולכן חתמה טרס שגאלו אוחב כדרשה לא יכלו למשוח החיקן שבגחמרה למשלה כגאר כאלמה הקשו פיי נגשים מהכתוב דככל החיקן, וכה שלל ממש כשיל שלל יבואו כלל למשוח ביה השואבה טרס פשיית החיקן, אפשר שרלו לנפח שיקחו גם כשים הכל כאלמה המורה של שמתה דשים חייבים שמתמה כרגל מהי, ואמרו זיל (פויב דף יא פיא) מי שלל רחמי זה לא רחב שמתה מימינו, ויש שמשם כיו שרצוים קדושה ושחובה גם לנשים, ולרובא דרובא כרי מה תופלת פלוס ליראה שמים ולקיום החוקי, לכן לא ראו למוסל כל ביאחס לגמרי עד שגאלו המתקל שמה ים כיהר לוסוף על כגניו שגביל החיקן, שז כ' חיוי דתקן קף שגביל מיטעטל ושיטעטל שאלו לודי קלות ראש, ושיטעטל שאין אלו יכולין להחמדת לראשונים.

והרין לב אין דבריו כלום מה שכריה שלל מהו שלל על שיחב של איסור לא על הסחלות ממש שכחור בתחלה קף שיער, וכלל אורכט יתד קאב לדבריו שלל יכלו לתקן אך בגביל שיחב של איסור ושאר קלות ראש שגלו, כאך החירו זה בתחלה, וכי זה לא ידשו בתחלה שכתחלה יוכל להביא לודי כך, הלא כל כשים מלל ממש ולמדה מקרלי, וקלה ממלמי חכיל דה כשים מלל. וכלל האמת ככרור כמו שגארתי שרי שם שמירכ מעולה ואישת כסכודרין וכל ראשי ישראל ולא כ' חשג על דברים שגבילי, אמנם הפייב לא כדורות כראשונים דורות האחרונים, שדורות הראשונים לא מלב על דעה כבאים במקום כ' לשאוד קדושה וטברכ להסחלל אז נגשים קיי מנחת יבוס שאף נשפית משש לא מלב על דעה להסחלל לשם נוי, וכל אחיב שמתה דורות, ויתאמר עוד להלן כזה.

מהלכה ויש כרים ונעושים סימן תקיים שחייבים ציד להעמיד זמרים כרגלים שחיו מסבנין ומשפחן כגנות וברדסים ועל כהכרוב כרי שלל ויתקבלו אשנים ומים, ונדואו ששקוי כרזי אלל כגנות והכרדסים לא כרי מליות לפשות מחולת מדולית, גם איש לאזר על כשים שלל ולכו כלל לתון שכרי גזירכ שאין רחב כצידו יולין לעמוד כה, והכמדוד עכרי שוערים לתקן מה דלאפר שלל ויתקבלו עניים, ואיכ כשיי כהיו מעמידין שוערים במקום כה, וכפירג שרי שם מחיב כמגדלה ולא כ' כרי רואין, ולא כ' נוקד להפמדין השוערים אלל כמשך מקום השוערים, וכי אפשר שרי שמירכ מעולה שלל לבינה לדבר האשנים עם כשים כלל, ומבואר כרמזים פריא מכלכות איסורי ויחב כריי שכו לוקן מכות מדות להקרין כידוי וכרגלו או רוח כענינו וכדומה שאר קלות ראש כמו להמחכיון להביע כה, ומשכיי במקום כ' שכיו לוקן מכות מדות של קלות ראש, והלא כריכמיק אסור קלות ראש ויחב כעילב מלאוייתא אפילו כן כשים כגבד משום מורל מקדש, דכריז ומקדשי חיראו, וכן כריכיי כדון כן כמבואר כגמרא ענילוב דף כרי פיא וכשיי אריח סימן קיי, ואיכ אש כיו מעמידין שוערים במקום השוערים ולוקן את כל כהחכב קלות ראש שם עם כשים כאך כרו כרו לודי קלות ראש, ולמה כוורכו עבד זה לעבור על איסור דאורייתא לוסוף על כגניו שהוא אסור משום הכל ככתב מוד כ' על השכיל, אם כ' אפשרות לפשות שמירכ מעולה כדבר. ובגמרא ריב דף כ' כיי פיי שאכרי לתקת שופר ככנה שמה ויעברו מהמה ככמה, ואשפייב במקום כהכודרין לא גרו אשיות כהכודרין עליהם ולא ויחכו לעבור וישיש כגמרא ומשעים, ואיכ כריכמיק נשת שכיו שם כהכודרין וכל ראשי הדור כהכודים ואשני משש וכי ידס תקופה, כאך לא יכלו למוסל מהכס קלות ראש שגבילי שם במקום השוערים.

ועיב פיא כריי שרי המשע רק כגביל הסחלות שפיי רוב אורי וכלבנות פיי ולבחות אם כ' ככפ ככונם, וכל סוף כל כוף כרגרוב שרי כן כסם הסחלות והכרי עבדי חה נקרא קלות ראש כמיש כהורים. ועי רשי ענילוב כרי פיא גבי כה דלמר כתיבי אין ויתקב כן קלות ראש אין אוכלין וכי וכן משפיקן וכן ויכסים ככס כמתה מעני כהכה וכי, ופירשי זל שם כלכו שרישח דקלות ראש כן, לשון קלות שמקילין אוחב. ואיכ הסחלות נגשים והכרי עבדי כדואו קלות ראש כן. ולפת כריכ. כראשונים איסור כהסחלות כוא איסור דאורייתא מדכתוב ולא תחורו אחרי לנכסם ואחרי פיימים, וככרור אפי כפניוס לכריש אסור מדאורייתא, פיי שיש אכיש סימן כריי כיש סקי.כ. ויורושלמי כריכוס פיא כיי ככב לא חתוף לא תחורו אחרי לנכסם ואחרי פיימים אמר ריל פיה וליבה חרי כרסורי דעבירי, אמר כקריב או יכבת לי לכן ועיין אלו ידס דתור לי וישיש, וכימי ונתחומא פ' שלל פייב וכל חתור אחרי לנכסם ואחרי פיימים, כלל והעינים כס כרסורין לגוף שסם חמיס את כוף לכך אומר למנן חכרו ושיחוס את כל מלותי. כרי שכלל חלו רק כענינא וליבה, ולכן פשיר קרלו להסחלות קלות ראש. וכקידושין דף פיא פיא גבי סקנה דמתח רינגל, כהו כחובספות דף פיא סקנה, פיי ריעוד של דמת כהנו ליחוד ולכריכ ימות כרגל שיש קבולות אשנים ושים ונותן פין אז על זה ולכן כגיני להתפנות כריי, וישיש. כה כהחיל כירוד וכעירכ ופייס רק כגימת פין, גם איש שיער יחוד במקום קבוצה, וילל כגימתה כרגל לא כ' רק שיער פין פיי שרי כהה כהכריכ להדרש כהדוך קבולות אשנים ושים שסם כמשך כהדך איש לתקן, וכל השימת פין גרס אחיב יחוד וכעירכ על כל כהכ. כרי השימת פין גרס אחיב, ובגמרא כריכוס דף כ' פיא ויבת דף פיי פין, למה מנב כהכוב תכאכיון שנתון עם תכאכיון כענינים, למד כך כל כהסחלות כאלכס קעטב של אשכ כאלו מסתכל במקום כהדוך. וכרי נסיס גלון שם כמיש כריכוס כיהו לשון כריכויח (ויורושלמי חב פיי כ' ח' המסחלל כעקוב על אשכ כאלו מסתכל כיהו כריכוס והמסחלל כיהו כריכוס כאלו כה עילי, וכל שאמרו על הסחלות כמו על פניו כיוצא ריל, וככהתיקן גדול ששאו חקנו שלל יסחלל כדברי כריכוס והכריים, כלאר אכר.

אחרשתי"ה כתיבי, כדבר שאלנו אודות מה שערך כמילאו כמדינה זו כלאמריקוב גם כנהי ככסיות על כרטיס שמשות כמורה נשים כחופן שיראות כשים לביח כהכמה, ושלה לי מה שנדפס השונה מכרס בגלון ומה שפושטיון שליטרא שכתב שאין למות להסחלות, וגם כמתקש שטפו חיקון גדול שכיו כשים למשלה והאשנים למשח כ' כלי מחיות, ולא חשו להסחלות לאל כמת שכיו כשים למשח אף שרי כחדר אחר וכי שם מחיות לכל כיון ששפמרים כיו פחותין ויולכו להכרות כדברים דרך כעמרים לכן כיו כמשורדין שגלויכ לודי קלות ראש, וכל אחיב שכיו כשים למשלה על כהחמרה ולא יכלו להכרות כדברים לא כהכרו לפשות שום מחיות, ומעטם זה כהדור גם כריכיי אם כשים למשלה על כוחמרה אף כלי מחיות שאין להקפיד על כהסחלות, וגם כהדור מעטם זה שכשים עומדות למטה כיהו כהכמה אם יכ כבדול מחיות עד אחר כהכפיים, אחרי וכאריך כרזיות כלאר כריכוס להלן.

והנה ופלאחי כרזיות דברי כהשוכב כריכוס כלל כהמך דבריו. ומה שכתב לוסוף כהכרי אף ככריכוס עומדות למשח כיהו כהכמה אם ים מחיות עד אחר כהכפיים על סמן ככרינו שכתב שמהכר שזה אין לכוז לקלות ראש, זה תמוי אף לפי שיעורו שמשח ככמה כדברי בשים לומר שלל הקפיו על הסחלות אלל כשעומדות למטה שזה אפשר להכרות כדברים, איכ מה ויעל לא כהכפיים שגד אחר כהכפיים אם כרזשים ויראות ענילות, כלה ויוליס להכרות כדברים ושחוק וקלות ראש, והמתלה ענין כהכפיים אויב כלום כ' ככל כהר רישא גרידי שמשש כה קלות ראש וכשיחב של כלל וויסור, וכלל הוא ככריה שם כאלמה כהשוכב כן כשים שחול איסור דאורייתא, וכאך אפשר להכיר כאיסור דאורייתא על סמן ככרה כענינא אף אלו כ' כסכרה עניב, וכמבואר כגמרא פייין דף ליי פיא שארי וכי כגביל שאלו מדמינו נמשח, ופירשי זל מדמינו נמשח כענינו וכמדמינו חו כן ולא שמשח כרזיותיו, וכשים מיירי מהכרת ריי שרי כודלו עניב כענין אמר שאין להקל על ככרה שלל שמש כרזיותיו, ואיכ אין וימי דיתמי כאך כוול לבקל כאיסורי דאורייתא שחול ככרה שלל חלומה מפי רבתינו אלכיי. וכל כמתה אין שום מקום להכרות זו כלאר כהכחי.

אמנם אין להכיר ככרה, ז' גם פיקר כהשפחו שכתב שאין למות להסחלות זה אינו, וכריכוס זל כריכוס כריכוס (פיי ריי) מבואר כפירוש שטפו מקום כשים למשח כרי שלל ויתקבלו האשנים כשים, ואיכ ודאי שמשח כחופן שלל יכלו כשים להסחלל וישיש כריכוס כריכוס דברי כריכוסים זל כריכוסים שאין כוחותן למות להסחלות אלל להסחלות איש שיעובל להביא לודי שיהח וקלות ראש, חה ודאי איש להפמיס כלל כדברי כריכוסים זל, שכרי אין שם שום דמה ורמזה כדברי כריכוסים זל מנחת וקלות ראש ומאלל שכל כעטם שמתה חכיל כה חכר לגמרי כדברי כריכוסים זל כי לא כהכר אלל טעם להסחלות כגבד שזה איו חמה לפי דבריו שאף שכיו כשים למשלה יכלו כשים להסחלל, איכ לכל משיון שמדברי כריכוסים זל כריכוסים מרחה שמשח כחופן שלל יכלו כשים להסחלל להסחלל נגשים, וכן מבואר כריכוסים שם על כהשנה שערך כהיל חיל: פיי כריכוסים כרי שלל ויתקבלו האשנים נגשים, וכדון פמו כ' כהכפיים של ממש כ' כרזים שמתה לא כהשמתה כענינא כריכוסים זל כריכוסים כריכוסים כ' כהשמתה כיו חכודים וכי ואיכ הולך למשח, ואמנם הסחלות כשים נגשים כוול לודי קלות ראש כ' הוא וימל כך כחיו יחוד ומשח קשוי ליעה ושמה יתלח קיי כיש כהחלות כיהו כ', כעילב כיהו כריכוסים כריכוסים שכתבן כדברי כריכוסים זל שמה להסחלות כגבד כהו כהכרי לודי קלות ראש ולכריות חמדות של כאלה זל ריל מבואר כריכוסים שם על כהשנה אי שז חמיר מלל כענינות שכתורה, והכריים כהה כהה פל כדרי כריכוסים שכתבן פמו.

גם מנב ככרה כריכוס, ומה שאמרו כגמרה כשהו כשים למשח שרלו שגלו לודי קלות ראש, אין כוחותם שגלו שם לודי שיהח כבכל ואיסור וכדומה כדברים שגבילי ממש כהכחי, כריי, שכרי כהה כריכוסים זל כריכוס

אורח חיים

אי מותר להשתתף במסיבת-מצווה שאין שם מחיצה

ב"ה יום מ"ח למטמונים תשכ"ג.

שלו' וכט"ס למע"כ ידינ"ם אהוב ונחמד הרב ד' מרדכי שוואב שליט"א.

על דבר השאלה אם מותר להשתתף בנשף "באנקעט" בלע"ז לטובת ישיבה או מוסד של צדקה וחסד אשר יושבים אנשים ונשים באולם אחד בתערובת, אשר לדאכוננו רבים המקילים בזה ומדשתקו רבנן שי"מ ניחא להו, ועל כן אמר כ"ח שבדאי אין בזה איסור מדינא רק חומרא ומדת חסידות וממילא לצורך גדול של החזקת תורה ומפני דרכי שלום יש לדחות חומרא זו ולהשתתף, והוסיף כ"ח שנראה לו מדברי הפוסקים שרק "השמחה במעונו" אסרו לומר במקום תערובת, אבל עצם התערובת לא אסרו ע"כ יש להקל לצורך גדול עכ"ד.

תשובה. הנה בגמרא סוכה דף י"ב ע"ה למדו מקרא (זכריה י"ב) שצריך להכדיל בין אנשים לנשים בשמחת בית השואבה, וז"ל הגמרא: קרא אשכחו ורשו וספרה הארץ משפחות משפחות לצד משפחות בית דוד לצד ונשיהם לצד, אמרו הלא דברים ק"ו ומה לעמוד לבוא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לצד ונשים לצד, עכשיו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם על אחת כמה וכמה עיי"ש. הנה מדברי הגמרא הבי"ל נובל ללמוד שני דברים, א"י שלא רק צדית המקדש או צדיכ"ס יש חיווב להכדיל אלא בכל מקום קיבוץ. ב"י שדין הבדלה אינו רק בגדר סייג ומשמרת שלא יצאו קלות ראש או להרכיבי עזירה, אלא שהוא איסור עניני אף גם אם צבור כשמש שלא יצאו לידו שום נדונו עזירה עכ"ז עלם התערוצת אסרה תורה, דהלא שם בהספד ולעתיד לבוא מפורש בגמרא שאין יצר הרע שולט ולאחז מ"ד שיהיה בהספד על יח"ר ששחט עיי"ש, עכ"ז אסור להתערב, כיו שאין איסור זה רק משום גדר עזירה אלא עזירה בעלם.

א"ל שחל עלינו חובת הביאור מכו חובת ההבדלה שנוכל ללמוד מגמרא הבי"ל, דהנה לא נזכר כלל שצריך שיהי מחילה בניניהם אלא שיהיו הנשים לצד, אלא דעכ"ז חזינן בגמרא דלמדו מזה לורך לעשות גזמטרא שיהיו הנשים למעלה הרי דלא סגי באופן אחר לעשות הבדל במקום עמידתו, ולבאורה קשה איך למדו זה מפסוק זה הלא לפי המובן הפשוט לא נזכר בכתוב רק שיהי אנשים לצד ונשים לצד ומשמע שגם אם עומדים בשעה אחד אלה מלד זה ואלה מלד זה נקרא לצד ושפיר דמי, ואם כן איך למדו חז"ל מבאן לורך גזמטרא שהנשים יהי למעלה, ואם אין זה מרומנו בכתוב אי"כ חוזר האיסור על "הכל בכתב" שאסור להוסיף על בנין בית המקדש.

ע"כ נלע"ד שיש בזה צ" דינוס, ה"א. איסור להיות יחד בתערוצת אנשים ונשים ממש, זה האיסור היכ מקובל לחז"ל הלכה למשה מסיני, וזכריה אסמכה אקרא, וזה איסור ענינו לא גדר עזירה, ועיי"כ אף לעתיד כשיושחט היצר הרע האיסור במקומו יעמוד, אבל איסור זה אינו אלא אם הם יחד ממש, אבל אם האנשים עומדים מלד אחד והנשים יחד אחר אף שאין מחילה בניניהם אלא אחת שעה פנוי שיהי יקרא אנשים לצד ונשים לצד כבר יצאו מיד איסור זה, ועיי"כ בהספד של עתיד לבוא שלא יהי ביח"ר יהי די בזה בלא מחילה. אולם יש עוד דין ב"י היינו שאף אם אינם מעורבין מ"מ אי חזינן דבאים לידי עזירה שבו"ו, בין הסתכלות והרכור, בין שחוק וקלות ראש אי"כ יש חיווב לעשות תיקון למונע זה, ודין זה אינו איסור עניני אלא גדר לעזירה, ודין שני זה ילפינן בגמרא מדין הראשון בק"ץ, דאם בשעת הספד איון יח"ר שולט אמרה תורה להכדיל בשעת שמחה ויח"ר שולט עכ"כ, ואין להקשות כיון דדין ראשון אינו אסור אלא יחד ממש ואינו מלריך מחילה, אי"כ איך ילפינן בקו"ח דין שני נימא דיו לבא מן הדין להיות כדון, דלא כבר כתבו החוס' בקידושין דף י' ע"ב חוס' ד"ה זו שביאתה

בשם ה"ש מקו"י שדוקא אם רואים ללמוד דין חדש אומרים דיו אבל אם לומדים פרט וגלוי מילתא אין אומרים דיו עיי"ש, כמו כן הנה שאנחנו לומדים שצריך לעשות בכל מקום תיקון המתאים לפי המקום, אין זה דין חדש, אלא שמרחיבים לדין הראשון הענמי ושפיר נלמד מקו"י, ועוד יש לישב זה באופנים אחרים ואכמ"ל.

נמצא לפי"ז שגם מתחילה ידעו עלם הדין וזהו צו ועמדו שלא צמטורצ גם מתחילה, רק אח"כ מה שנחדש להם היינו לא דין חדש אלא מליחות חדש, היינו שראו שצמטורה לצד עדיין לא מנעו מידי עזירה, עיי"כ תקנו גזמטרא, ואין לנו יודעים צבירור אם היה מחילה גיי"כ על הגזמטרא או לא, ואין גפ"מ בזה לנו, דאף אם לא היה, דודאי לפי שראו המתקנים שלא היה לורך אז בזה, ולאמלי היה רואים לורך היו עושים כן, כי כל החיוקים הנלרכים הם בכלל הדין השני, ורק שצמטרא הקשו מהכל בכתב, עיי"ז תירלו קרא אשכחו ודרשו, היינו לא שיעור באיסור מלאו אז, אלא שמלאו לד"ו הקרא ולהוציא מקו"ח דין השני שלא די צמטורצם לצד אלא יש לורך בתיקון מתאים יותר כמו גזמטרא או מחילה.

והנה דין השני הוא גיי"כ דאורייתא דללמוד מקו"ח, אלא שאינו איסור ענמי החלטי, אלא לפי המקום למונע מידי עזירה כנ"ל.

עוד יש להוסיף להסביר לורך הקו"ח, דהנה צריש פרק כ"סויו הדם (חולין פ"ג) איתא דכ"סויו הדם אינו נובג צמקדשין משום דלא אפשר דהא לריך ליתן עפר למטב והיכי ליעבד לא לבעליה הוה חזינה לבעליה הא מוסין חזינן וכהיב הכל בכתב עיי"ש, ובתוס' צ"ח"ס דף ל"ג ע"א צ"ה וליעבד פשפש הקשו דכמו דחמרינן כאן קרא אשכחו ודרשו כמו כן יחשב קרא למלות כ"סויו הדם לגלות דמותה להוסיף על הכין לורך קיים מלוה, ותירו"כ צ"ח"ל: אין זה חשוב כמו קרא דכין דלא כתוב צדי"ה בקרא שינהוג כ"סויו הדם צמקדשין עכ"ל, ולבאורה קשה על דצריכה הלא גם כאן אינו מפורש בקרא שינהוג דין הבדלה גם צמקדש ואיך הותר איסור הכל בכתב, ועכ"ח ז"ל דלא מציא הקו"ח, לבראות שאין זה כמו כ"סויו הדם שאפשר לומר דאינו נובג צמקדשין, אבל חיווב הבדלה קו"ח שנוהג גם צמקדש ועיי"כ נחשב לקרא, ודוחה איסור הכל בכתב, ויב"ן.

אור"ח יכ"י הדבר איך שיהי דבר זה צבור ש"איסורים אלו אינם מוגבלים דוקא לצדיכ"ס או לצדיכ"ס אלא בכל מקום קיבוץ אסור, אלא שצדיכ"ס ישנם עוד איסורים נוספים לצד מאלה משום חוקת הגוי ועוד ואכמ"ל בזה.

וראיתי בספר אגרות משה תאו"ח צסוף תשובה ל"ט שמלמד שאולי אין באיסור רק צדיכ"ס רק צדיכ"ס לא, וצדיכ"ס לעתיד יהי רק לורך לנישות בעלמא, ואעפ"י"כ הניחו בגמרא ראי"ה מש"ש שיש בזה ענין קלות ראש לכן יש לאסור צמקדש מדאורייתא וצדיכ"ס בשעת תפילה גיי"כ מדאורייתא ובלא שעת תפילה עכ"פ מדרבנן עיי"ש שמוסיק שיותר מסתבר שהוא דאורייתא בכל מקום קיבוץ, ולא בצנתי כלל אף הכו"ח חמיינה, שנו דכי ליה לריך קרא שיש בו ענין קלות ראש הלא זה ראו צדיניהם ממש שצ"ח"ס לידו קלות ראש וכי בלא קרא דצריכה היו סובדין שמתיר, אהממה, אלא עכ"ח מוכרח ממש שאסור מדין תורה בכל מקום קיבוץ כנ"ל, ועל כן תמה אינו מה שחזר בו הגהמ"ח הבי"ל שם צסימן מ"א וכתב בזה הלשון: וצמקדש קיבוץ לצדרי הרשות ואף צמחונות מסופקני אם יש האיסור זה באופן שליכא חשש יחוד, ויותר נוסב שליכא לאיסור זה דהא אשכחן צאכילת הפסח שהיו אוכלין האנשים והנשים צבית אחד, והיו ע"כ כמה משפחות שאין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר ממעשרה כדאיתא בצפ"ח"ס דף ס"ד, וצמדרש רבה איכא איתא חני ר"ח אפילו מ' ואפילו נ', בר קפרא אמר אפילו ק', דל"ש אין הפסח נאכל בשתי חבורות ואם ישנו מחילה בניניהם הרי יחשבו כשתי חבורות וכו', וגם בדרך ז"ל חק ואין עושין חבורות נשים ועצדים וקטנים אף למאי שמפרש רבא

וכן מביא בשם י"א שצ"ן פ"ב דמגילה דלע"ג דנשים  
 חממה לעמון אפי"ה אינן מלמדות לזמן עם האנשים  
 משום פרייתא. ואף לדעת ר"ן שמחיר לזמן אם יש שלשה  
 אנשים בלא לירוק שלהן וכן לדעת שאר הפוסקים שם כן,  
 עכ"ה נריך לומר דלא חיירי שם לענין דין תערובת, ואין  
 ללמוד משם כלום, דשפיר אפשר לומר שאיירי רק לענין  
 לירוק קרובים דלא שייך בהו איסור תערובת, או שישנות  
 בחדר אחר ושומעת לזכרת הזימון או שהשמש מורקן  
 כהא דסימן קצ"ה, וז"ל.

**היוצא** לנו מכל זה להלכה ולהשחף בסעודה שאנשים  
 ונשים יושבים יחד במשורה הוא איסור דאורייתא  
 לכל הדיעות מדין הראשון כג"ל, ואף צ"דק גמור בעטוח  
 צנפשו שלא יבוא לידי עבירה מ"מ הוא איסור צנעם  
 כג"ל, ואף אם מסדרין גם שלחן מיוחד לנורך האנשים  
 יראו ה' שאינם רואים לישב בתערובת ואף אם שולחן  
 זה הוא צפוי שצמח חין שם שום חשש, וגם יש הפסק  
 וצבדל ציגם לצין הנשים ע"י אנשים אחרים החוללים ציגם  
 לצין הנשים, מ"מ מאחר שיתר המסובין על איסור  
 דאורייתא, איסור לירא ה' להשתחף שם, דכיון דצמח  
 חל עליהם חובת תוכחה ומחאה נגד העצורים, ואף שא"א  
 להם לקיים זה, וכשם שמורה לומר דצר הנשמת וכו' מ"מ  
 צדלאי שאסור לילך לשם שזכ נראה כהכחמה על דצר  
 עצירה, וע"י צספר אגרות משה חיו"ד סי' קנ"ו שכתב  
 צ"כ"ל: ודאי יש איסור על האדם לילך למקום שצורין  
 שם על איסורי תורה, וראיה ממנה דליתא ציומא דף ע' ע'  
 שיש מורה לראות צעשיית מורה משום דצרוז עם הרת  
 מלך, א"כ שמשעין ממילא דלראות צעבירה יש איסור דא'  
 צרוז עם הא ח"י ציון למלך עכ"ל, והוא נכון וצורה.  
 וע"י צע"ז י"ד סי' פ"ט סק"ג שאפילו צאיסור דצבין כתב  
 צ"כ"ל: וכירא דצר ה' יחדיל עלמו מלי"ש צ עם שאין  
 מצריין צוה צמסיבה אחת.

**אולם** גם מסדרים סדר הישיבה צאופן שהאנשים יושבים  
 מלד אחד של האולם והנשים מלד שני ויש הפסק  
 מקום צניגים צאופן שיש קנת היתר מהצבונ צצמון הוה  
 מורגלות צניגיו כג"ל, ואף שהאחרונים מתקפיקים על היתר  
 זה, וגם הסצרה נותנת להחמיר, מ"מ עכ"פ צוה צצר  
 חין להחליט שעושים שם איסור צציוור, ועל כן יש מקום  
 להקל לירא ה' להשתחף צאופן שהם ישצו מלד האנשים  
 צאופן שי"ה הפסק של אנשים צניגים לצין הנשים כיון  
 שצאופן זה הרי חין עליהם איסור כיון שהם צמקום  
 שאין שם חשש הרהור והסתכלות, רק שאחרים הוושבים  
 צצוק גבול האנשים יבולים לצוה לידי עבירה, על זה שז  
 י"ל שאין עליהם אחריות כיון שצדוקק יש לאותן האנשים  
 על מה לסמוך על שיטת הצבונ ודעמי א"כ עכ"פ חין  
 זה חשוצ כמסכים על דצר עצירה כמובן.

**והנה** היתר האחרון הוה ה"א רב צדוקק גדול לנורך  
 מלצה ולמען השלום וכיו"צ, אבל צלא"ה נראה שיש  
 להחמיר כיון שאין היתר צרוז צוה. אבל צמקום שיושבים  
 בתערובת ממש לפענ"ד חין שום מקום להקל כג"ל,  
 וידעתי גם ידעתי שלדצוניו רבים גדולים וצוצים מקילום  
 צוה לנורך החזקת ישיבות ומוסדי תורה, ואין זה מהעודחתינו  
 להמליץ עליהם ואין צכוחינו להוכיחם, אבל כמדומני שאף  
 אלה המסדרים משתאות בתערובת, מ"מ חילו היו נשאלים  
 מיחד ירא ה' צאופן פרטי שאלת חכם מליש שאינו משחחף  
 צמסיבות כלה וצזר לשמור עינו ומשחצחו אם ילך  
 לצחקעט כזה, נראה שהיו מורים לאיסור וד"ל, ואיני  
 רואה להצריך צנקודה כצוה צו.

**ועוד** יש להוסיף נקודה אחת, שלפי המדומה צנידון דיין  
 העדר השתתפותם של יראו ה' וכולה להצ"ה לידי  
 שיטוי לצוה צעתיד כיון שיש צעזר ה' לד גדול המצקקים  
 לעשות כהלכה, ממילא כל המשחחף גם צמלצ כזה יש עליו  
 חשש לפני עור וגורם להמשיך התקלה גם להצ"ה.  
**ואסיים** צרב צרכות לצציות למעב"ת, וידעתי גם ידעתי  
 שטונתו לשמים למען האמת והשלום ע"כ כצצתי  
 לו כל זה, ויעזור הש"ת שיכויו כל חמרנו ללון לפני  
 ארון כל, ומכה לגאולה קרובה צצ"ה.

שאין עושין נשים ועבדים צצצורה אחת משום חפלות משמע  
 שגשים עם אנשים ישראלים מותר, וכ"י א"כ מפורש שלא  
 ה"ה מחילה צניגים וכ"י ע"ש.

**ודברים** האלו תמוכים לי מאד, דאחר שכתב דמסתבר  
 שצכל מקום קיצון חסור מה"ת, ח"ך חזר בעצמנו  
 להחיר צקיצון לדברי הרשות כמו צחתות, ראשית חינו  
 חייצו למח קיצון לנורך הספד חשוצ לנורך מורה יותר  
 מסעודה חחונה, שנית אחר שהחליט שיש איסור דאורייתא  
 בלא מחילה, ח"ך צצצול קושיא מפסח ידחה הרהרות  
 הצרות שכתב מקודם שצכל מקום קיצון חסור מה"ת,  
 שלישית כלל גדול הוה שאי אפשר להול"ה דין חדש ממחי  
 דליתמר צגמחל דרך אגב וחיו מקומנו של אותו הענין  
 דכיון דלאו דוכתא דחאי דינא לא דקו צה שפיר (יד  
 מללחי צכלל שני החלמודים אות י"ג צשם הרשצ"ה  
 והרמצ"ן ועוד ע"ש) וכן כתבו צמו"י והר"ש והר"ן  
 ריש שבה דפעור ומותר חיינו לענין איסור הול"ה דשבה  
 חצל חין הכו נמו דלוח"ה איסורא משום לפני עור חלא  
 דלא חיירי חלא לענין איסורי שבה ע"ש, וכ"כ הח"מ  
 חצה"ע סי' קצ"ד סק"ה דאף שמשמעות לי העור והרמצ"ם  
 דכותצין להחילה (גע על אי"ה"ע) חיינו מלד איסור הגע  
 חין צו דררא דלויסורא וכן כתן צעניינו פלוגתת ר"י ור"ש  
 הוה לענין חכילת פסח, צצית אחד וחכל חצל חנים מדצרים  
 צענין איסור תערובת ח"ה להול"ה משם שום דין לענין  
 זה. רצעיית חלא שם צמדשה ח"כה שחצ"ה לר"ה שהיו  
 מנויים עד ק' על קרצן פסח אחד, מסיים צמדשה חאי  
 פסקא צוה"ל: כ"לד חיו ישראל פרים ורבים, ח"כה חדם  
 משיח צנו צן י"צ שכה חשיא ראו"ה לולד, וח"כה  
 חזר ומשיח צן צנו צן י"צ שכה לא ח"כה מגיע לעשרים  
 ושש שנים עד שה"ה רואה צנים לצניו ע"ש. חרי לפי  
 חשנון זה ודפרע שנקח עוד צחשצון שהיו נושאים כהם  
 נשים, חרי שמוצן האפשרות להמונת אפי ק' על פסח אחד  
 וי"ה כולס צני משפחה דגייסו צבדדי וחין חללס איסור  
 תערובת.

**ומה** שחצ"ה ראו"ה מהא דתנן חין עושין חצורות נשים  
 ועבדים וקענים משום חפלות משמע דלנשים  
 ישראלים עם נשים מותר, תמנה מלד דמשמע דצרוו דס"ל  
 שאיסור עבדים עם נשים ח"ה משום שי"ה צפילוה  
 צשעת חכילה יחד, ח"ה חינו דחא משמע שם צגמחל  
 דמחני חתיא כרי יחודה ע"ש, ולר"י חלא הפסח נחכל  
 צשחי חצורות ושפיר חיו יבוליס לעשות פסח אחד רק  
 להפרש זה מזה צשעת חכילה, חלא ודאי שאין חשש  
 החפלות על החכילה יחד דוקא, חלא צכלל העסק שי"ה  
 להם ע"ש שימנו עלמס יחד, זה חסרו חז"ל, ח"ה דין  
 מיוחד, ע"כ לימדו אותו צמחני דפסחים, חצל לחכול יחד  
 שפיר יש לומר שגם צלנשים מישראל עם נשים יחד חסור,  
 ולא שייך ללמד דין זה כאן לענין פסח כי ח"ה דין כללי צכל  
 מקום קיצון, וממילא נדע שלר"ש שאין הפסח נחכל צשחי  
 חצורות ואסור לעשות מחילה, עכ"ה שהולירו לחפש עכה  
 שי"ה רשאים לחכול יחד, וחיינו ע"י שימנו מצני משפחתם  
 כג"ל, וצביות מוצן דצרב לפי מה שכתבנו לעיל שיש צ'  
 דינים צאיסור זה, ח"ה יושבים צנפרד צהפסק שעת  
 צניגים ח"ה צלא מחילה, ח"ה אינו איסור החלטי רק לפי החקום  
 עם יש חשש הרהור וקלות ראש כג"ל, ממילא כאן צכילת  
 פסח חלא חף לר"ש דחסור לעשות מחילה צניגים, חצל  
 יבוליס להושיב האנשים והנשים צנפרד וחפסק מקום  
 צניגים צאופן שלא ח"ה חשש עבירה דחא איסור זה  
 השני חינו החלטי חלא לפי הנסיבות, ח"ה הם דיקים או  
 גייסי צבדדי חין איסור כג"ל, או שיכול לסדר הישיבות  
 צאופן שיפסיקו הקרובים צין הנשים להאנשים חרים, חצל  
 זה צרוז שא"א להול"ה מחלן שום קולא לענין דין תערובת  
 כג"ל. וכן מה שחצ"ה צחשוצה כג"ל ראו"ה ממחני (דף  
 פ"ו ע"ה) חכלה הופכת פניה פ"ש, חין ראו"ה דשפיר  
 י"ל שה"ה צושה צפני קרובים כלה שלענין איסור תערובת  
 נחשבים גייסי, וי"ה ח"ך שי"ה צצר צררו שאין להול"ה  
 דינים חדשים על סמך דצר שלא נשה צמקומו כג"ל.  
 וע"י צצ"י ח"ה סי' קצ"ע שחצ"ה דעת רש"י דנשים חין  
 מלמדות לחימון אפי עם צטליכן מפני שאין חצורתן נחא,



סימן תרנא

שאלה: השתתפות בחתונה שיושבים אנשים ונשים במעורב.

הב"ח באהע"ז (ס"ב) מביא שאין לומר שהשמחה במעונו כשאנשים ונשים בחדר אחד, וכפרט בימינו שבעוה"מ מתבלשות בבגדים להתבלט שיסתכלו עליהן ומגרין היצר הרע ח"ו אוי האיסור כפול ומכופל, וידוע לאחרי חג הפסח וסוכות צמים שני חמישי ושני שמא נכשלין בתערוכות, שבשמחת מצוה השטן מרקד יותר במבוקס אחר ומצוי שמחטיא בראיות והרהורים אסורים, ולכן צריך ליהזר ביותר.

ונראה כמו בליל פסח שאכילת מרור היא מצוה חוששין לקפא באכילת חסא, ובכל השנה אין חוששין, ומבואר ב"לקט יושר" הדטעם מפני שהמזיקין פוגעים יותר כשיש מצוה, גם כאן בשמחות של מצוה הסכנה יותר שיצר הרע מתגבר יותר להחטיא.

וכאן (ביוה"סבורג) רובא דרובא החתונות מעורבים ממש, ויושבים בשלחן אחד אנשים ונשים, ובעוה"מ רבנים משתתפים בחתונות, ומי שנמנע מלהשתתף מסתכלים עליו כקנאי ותמהוני, ולרעתיה המשתתפים עוברים בזה איסורים חמורים מאד ומחללים ש"ש ברבים.

ואין בידינו להעמיד הדת על תילה, ובי"ה כפי יכלתנו נמצאים יראים המשתרלים שיהיו החתונות כדין בהפרדה גמורה של אנשים ונשים כל אחד בחדר נפרד, או בחדר אחד משתולים עכ"פ למקום מיוחד לגברים לבד, לקיים דברי חז"ל בטוטה מח. "לבטולי האי מקמי האיר" ופירש רש"י "אם אין שומעין לנו לבטל את שניהם נקדים לבטל את זה שהוא כאש בעורת" וכן כאן אם אי אפשר לנו לבטל בחדר אחד נבטל עכ"פ כשמעורב, ממש הדוה כאש בנעורת להבעיר היצר הרע, ובעוה"מ ישנם רבנים אפילו בשמחות שלהם עושים כן ר"ל, הם בכלל חוטאין ומחטיאין את הרבים, ומי שעושה כן או אפילו משתתף בשמחה כזו, הם בכלל חוטאים ומחטיאין את הרבים, שהרי אסור להשתתף בשמחות כאלו, ופירסמתי כן ברבים (ובחנם תלו בוקי סריקי באיזה רבנים באמריקא שהקילו בזה, והשתתפו בחתונות מעורבות שלחכה ברורה היא שיש בכך איסור גמור, וראוי גם לחשוש לעונן חילול השם שאין חמור כמורו).

סימן כג - באופן המחיצה להפרדה

ובמקומות הנראה נעשו נקון למשפחות, אמרתי להם שמתוך אובל יעשו ממינה צין כל משפחה, ועכ"פ נצי אפשר שישנו בתיאוק מקום, וכמוטאר בשו"ח ויבין דוד ח"צ נלאשימו.

ב

ובדבר אשר שלל מעמ"מ, נבית הכנסת אשר התקינו לנזרך התפלה בימים הנוראים שציל אחד מוציל עד הימ הכנסת לזד הנגרים ולזד הנשים.

בראה נדוואי מהרלוי להתקין שציל אחר או שיהיה ממנה מפרד, וזף שאינו אלף דרך ארעו נירדא, וזלי אפשר למענד הכי, עכ"פ זיהרו שביאיה שלהם באמית יזכור, לא יהיו נאווה שציל וזלר וכן לא ילאו חמק אחד בהפסקה אלף יקדמו לאלף.

ידידו עוז מרדכי גרוס

סימן כד - בדבר הפרדה בשמחת נישואין

מסתלקת משמחה זו. וכשליכא שכינה ביקוד הננין אין שכינה נביתם של בני הוגו. וכ"ז אייריין אף כשלושים ונחאס נאופן כשר, כ"ש כשלושים נאופן פרוץ ולורסם נפריות וכ"ו.

ואף מקומות שהקלו נחז"ל בזה, היה זה כשהיו משפחות אחדות המכירים זה את זה ונכח"ג קמכו על דברי הלבוש. ובשנת תרפ"ו תממו על הסיפור להיות נמקס אחד זומן החמונה אנשים ונשים, שלושים וארבע מגדולי ירושלים הסוללים נמוכס; בית דין זקק לעדת האשמיים חסידים, בית דין זקק לעדת האשכנזים-פרושים, בית דין זקק לעדת החימיים, ובית דין זקק לעדת הספרדים וכו', ומי אשר יאזור אומן וחיליים יגבר לטנות מדעתם. ונדואי עדיפא לעשות השמחה נמנין ומתמלם אם אי אפשר להמלט מלעשות נעפרוצה, ויוצג להם צד"ג.

ואשר מוליס עמנם נבאון ישראל וקדשו בעל האגרות ודברות משה זצ"ל, אין לנו מאמינים שהמיר כחאם, וזף ככה"ג דהמיר נודאי היה משום סיבה מיוחדת שאין ללמוד הימנה נמק"ל, פוק חזי בשו"ת אגרות משה יור"ד סי' קל"ו אשר המחיר בשיבה נדנים ונבות יחד אף נקטעטס וקטעוט ביורה, משום חינוך דלמי למיסקר לכשיגדלו ויהיה להם ההיורי עפירה.

הורש בשלום ותרנו ומקורי מרדכי גרוס

בס"ד. חרש אלול, ה' השנה"ל פ"ג. כבוד הרה"ג הפופלג וכו'. שמחתי לראות דעת מעכ"ת בענין מחיצה בין אנשים ונשים המוכהת מעל ג"ט מהקרקע.

א הגה נעטם שלנך ממנה כמנואר נכוכה דף נ"א, לדעת ר"ס הוא משום הפסקות, וכמוטאר להיזא נביה"מ להרמז"ס סוכה פ"ה ומדומ פ"ה מ"ז ופי' הרא"ש סנהדרין דף ק' ע"ב, וי"א להוא משום הפרדה ביניהם, ובשו"ת משנת רבי אהרן סי' י"ג כתב דמרווייהו אמתיה ביה, ואמנם גם אם הוא משום הפרדה כתב בשו"ת אג"מ אור"ח סי' ל"ע שהוא משום שלא יבואו ליד קלות ראש ונגיעה, ונאליא מחילת כ"ל נכ" לא שייכא דבר זה, ומכל מקום כתב מעכ"ת שגם נכה"ג שייכא משום גריאה ולכן נבירא דלון לעשות כן, ובפרט דא"כ יבין הגבול והשיעור בזה. ואין חילוק בזה אם היו מקום שמתה או קטעונו קידוש או מפלה, ותפלה ממירא טפי כמנואר שו"ת אג"מ סי' מ"א, וגם לא תליא נאורך זומן דלף זמן קלה, ועי' שו"ת סנה קדישא תור"מ סי' ל"ג.

בס"ד. עש"ק לסדר "הוי כל צמא לכו לשים", ה' תשנ"ו לפ"ג. כבוד ידידי הרב המופלג בתורה ויראה טחורה, מופלא במעלותיו מהר"ד וכו' שליט"א, חנה בעי"ת כאן.

בדבר אשר אמר מעכ"ת בשם וכו', להתיר טעורת נישואין בתערוכת אנשים ונשים יחדיו.

אולוי שמעתי לא האמנתי בזה, ודועים דברי הספר המידים סימן של"ג ותמ"ח דנכה"ג אין אומרים שהשמחה נעמונו שאין זו שמחה לפני המקום ברוך הוא [נעונונו טפי דהוא זכר למקום, רק לא כתב כן דנכה"א לישנא אינא הקפדה דיבול להיק לזם], והנא נב"ת אהע"ז סי' ק"ב, ויור"ד סי' של"א, ועי' ש"ס כמותו פ"א סי' כ', וב"ש סי' ק"ב ס"ק י"א, וש"ס, ונכה"ג דליכא שמחה נעמונו של הקב"ה ליכא השפעת שפע של שמחה בשמחתם של המוה"ב, ואזי לאומה שמחה שאין לה השפעה מלעילא. ויש נכתבו דנמקוס ענהבו להקל, הוא משום דברי הלבוש נטוף הספר מאו"ח סי' י"ו דכתב שלא נהגו ליהיר משום דהנשים מורגלות נמנו היה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כל כך, ואמנם האידומא לא שייכא דבר זה כי נאופן שלטעות נעידן שמחה ונפרט נחמונה לא הורגלנו נבין אף נמנו הוה נ"מ"א לא נבירא כ"כ דנמניהם נני טיי נבנדים נמנו שמחה], ובפרט לנשים אשר מגרים יאה"ר גם אם הם נעשים ללא נילוי נשר, וגורמים לאיקור הפסקות החמונה והרהורי עפירה הקשים מעפירה כמנואר נגמי' יומא כ"ט ע"א, ונמקוס אסורים ממורים אלו נודאי ליכא שמחה נעמונו, והוי נכלל "ושב מאמריך" דהשנייה

פסקי סימן קנא - בית הכנסת וקדושתו תשובות

סיקום העורת נשים ומחיצתה - כרת וכרין ד. שם: ואין נוהגים בהם קלות ראש. ובכלל זה החיוב לתקן<sup>13</sup> מחיצה ראויה בעורת נשים

קלות ראש האסורה בהחלט, ואסור<sup>14</sup> להתפלל שם ואפילו אם עקב כך יצטרכו להתפלל ביחידות, ואף אם קלי הדעת תובעים להוריר או לדלדל את המחיצה דאל"כ ירשו מהקהילה ולא יבואו להתפלל, אין<sup>15</sup> לשמוע להם ואפילו אם יתדרדר מצבם הרוחני עד כדי פתיחת חנותם כשבת אין ליכנע להם.

ובתח"ס (תחז"מ סי' ק"צ) שלא יהיה קול תפלת הנשים מתהלך למקום תפלת ציבור האנשים שמעורר הרהור וביטול הכוונה בתפילה והוראה, ולכן<sup>16</sup> נכון להדר במדת האפשר שיהיה העורת נשים בגובה ביהכ"נ כעין גוזזטרא ולא במיפלס שוה לביהכ"נ, וגם לא<sup>17</sup> יעשוהו אלא בצד המערבי של ביהכ"נ, ורק אם מפני הרוחק לא יספיק הצד המערבי ואין כוונת האומן כדי לידמות להיכלות זרים רק לתועלת יש להתיר לבנותה מג' צדדים עפ"י הוראת חכם.

שיהיה למעלה מגובה אדם, והנקבים שהנשים רואות דרכם יהיו קטנים מאד באופן שלא יהיה שייך להכיר את צורת אדם העומד ומסתכל דרך הנקבים, וביהכ"נ שאין מחיצה כזו הרי זה בכלל

בטלים שחוק וליצנות. 12. עיין בה"ח סק"ח. 13. עיין בכל זה בשו"ת דברי יואל אורח סי' ו', ליקוטי מנח"י סי' י"ד, שערי הלבא ומנהג אורח סי' צ"ב, שו"ת צ"א ח"ז סי' ח', שו"ת משה הלכות ח"ז סי' י"ב, וכולם הסכימו לחוות את דברי שו"ת אג"מ ח"א סי' ל"ט ומי' וח"ב סי' מ' וח"ג סי' ב"ג ובי"ד שמקיל בענין גובה המחיצה, וגם הוא לא אמר דבריו אלא לשעתו ובמקומות מסוימים, והדגיש הפוסקים הנ"ל בדבריהם שכל זה אפילו בנשים ההולכות בלבוש צנוע בדת ובדין שאין בלא חשש של טעם מגולה ושערות מגולים. 14. בתקנות גדולי הדור באסיפה הידועה שהתקיימה בלבוב שנת תרצ"ו שחתמו עליה גדולי הדור וביניהם הרה"מ מצאנו ומהרה"א מוידעטשוב ז"ע בסעי' ה' יאסור לעשות מחיצה המבדלת בין עורת הנשים אנשים רק באופן אשר לא יוכלו להסתכל אנשים בנשים רק יעשו כהוגם מימי קדם וכו' ואלו הבתי כנסיות (אשר לא נהגים כן) אסור ליכנס בתוכם ואין חילוק בין ימי חול לרביעי' ויר"ה ויר"ב ויר"ג ואף אם צריך עקב זה להתפלל ביחידות, ובשו"ת מחנה חיים ח"ג סי' י' שישתדל במהירות האפשרית לעבור לגור במקום אחר. 15. שו"ת מהר"ם שיק סי' ע"ז. 16. משנת יוסף ה"ל ביהכ"נ סי' כ' אף שבזמניהם לא היו עושים כך, אמנם בזמניהם היו הקירות רחבים ועבים מאד ובעורת נשים היו עושים למעלה סמוך לתקרה איזה נקבים, וממילא לא היה כמעט שייך לשמוע קול הנשים. 17. שם, ושכן דעת השלחן הטהור סי' כ"ד סעי' ט"ו, ועי' שו"ת מהר"ץ דרשניסקי ח"א סי' י"א.

## איסור השתתפות באירועים המעורבים בהם נשים וגברים ביחד

להפוך את הפנים. במה מדובר? מי נמצא שם? אבא שלה? אחים שלה? מהם הם מתביישת? אלא וודאי שיש שם אנשים אחרים, מפה הוא מביא ראייה שלא צריך מחיצה. אלו שתי הראיות שלו.

למעשה מתי בעצם מותר לשבת במסיבה ביחד, רק אם זה משפחה. קרובי משפחה שבין כה וכה מכירים אחד את השני, דודים דודות גיסים גיסות, בזה מותר. אבל כשנמצאים בחתונה שתי משפחות נפרדות, משפחת החתן ומשפחת הכלה, אפילו שהם מאותו עיר אבל הם אף פעם לא הכירו אחד את השני, אסור שישבו ביחד. אפילו שהם יושבים באותו חדר בנפרד, גברים פה ונשים פה, חייבים שיהיה מחיצה, ועדיף בחדר נפרד. ובודאי שבאותו שולחן זה לא שייך. אבל בקרובי משפחה, אפילו בליל הסדר באותה משפחה, יושבים גברים בצד אחד ונשים בצד שני. אפילו בני אצל האבא, וכמובן אם הקירבה המשפחתית יותר רחוקה אבל מכירים אחד את השני, זה בסדר. אבל כשיש משפחות שעכשו מתחתנים, אין קשר ביניהם ואסור שישבו בלי מחיצה בין הנשים לגברים.

אבל אינני מבין את ראיות האגרות משה. מה הראיה מקרבן פסח, וכי לא יכול להיות שמדובר בקרובי משפחה, שהם מאותה משפחה? עשר או עשרים אנשים מאותה משפחה גברים ונשים, וק"ו בזמנם שהיו נושאים שתי נשים או שלש והמשפחה גדולה מאד בלע"ה. וגם הראיה מדין כלה שהופכת פניה, גם אם זה דוד וכי היא לא מתביישת מהדוד. אולי כשאוכלת עם אבא שלה לא איכפת לה, אבל אולי קרובי משפחה אחרים שנמצאים שם היא כן מתביישת. אם כן לכאורה אין שום ראיה להגיד שמותר לאנשים ונשים, זרים אחד לשני, לשבת יחד.

אנחנו בדור של הפרעות ונסיגות. בדורות שעברו אצלנו בכל אופן, לא יודע מה היה אצל האשכנזים, שמרו על הקדושה באופן שלא היה פירצות, אבל שאף אחד לא יסמוך על עצמו כי זה ח"ו איסור גדול.

במסעדה אם יושבים, לכאורה אין קשר בין האנשים. לא שזה רצוי. אם הוא יודע שעלול להגיע למכשול, אין שום היתר. כי יש שני דינים, יש דין של הסתכלות ויש דין של הרהור. הרהור בלי הסתכלות אסור, והסתכלות בלי הרהור אסור.

גם זוג צעיר שמוזמן לשבת, לא יילכו לזוג צעיר אחר, אלא אם כן יושבים בחדרים נפרדים. אבל כשהם משפחה, מותר.

מותר והשני אומר אסור. אמר לו המתיר, למה אתה אומר שאסור? הרי הרב בעצמו הולך ברחוב הזה. אמר לו, בוא נלך לשאול את הרב. הלכו לשאול את הגרמ"פ, והוא אמר להם ודאי שאסור. אחד מהם לא התבייש ושאל, א"כ מדוע הרב עובר ברחוב? ענה הרב ואמר, מה? יש פריצות ברחוב הזה? לא ידעתי בכלל. מהיום אני לא עובר ברחוב הזה. הוא בכלל לא ידע מה יש ברחוב.

כמו שאצלנו מארי חיים כסאר, שהיה יהודי צדיק וקדוש, אבל כשדיברו איתו על הצבא, הוא אמר כן, בטח, צריך ללכת לצבא, זו מצווה. צה"ל מלשון צהל רכבו, וקול מצהלות חתנים וכו', וכך הוא גם כתב בתשובה לשואל. עד שמישהו הביא לו קצין מהצבא, שהסביר לו מה זה הצבא ומה יש בצבא, חזר ואמר, לא, ח"ו, זה אסור. הוא היה יהודי שסגור בארבע אמותיו, קדוש וטהור. לא רק בארץ ישראל, גם בתימן הוא לא היה בישוב. הוא היה סגור, לא עניין אותו כלום. אפילו כשעלה לארץ, לא היה מעניין אותו פרנסה ושום דבר, הוא ישב ולמד אפילו על פת לחם, ולא הכיר את העולם.

הראיה שמביא בעל אגרות משה, המקום שהוא מצא קצת פירצה זה מהעניין של אכילת פסחים. קרבן פסח. זה מאוד מעניין שמצד אחד הוא מאד מחמיר, הוא אומר שבתפילה בלי מחיצה זה איסור דאורייתא, והוא מדבר כמה הישיעור, ובסימן מ"א הוא מאריך אם זה מצד הסתכלות או מצד שלא יבואו לקלות ראש, ובסוף הוא אומר, בבית הכנסת בשעת תפילה זה איסור ברור מדאורייתא. צריך שתהא המחיצה שמונה עשרה טפחים ביניהם, אפילו שיהיו הנשים למעלה והאנשים למטה. במקום קיבוץ ודברי הרשות ובחתונות מסופק אני אם יש איסור, באופן שאין לי חשש שיהיה איסור יחוד. בסוף הוא אומר, מצאנו באכילת קרבן פסח, שאכלו אנשים ונשים בבית

אחד כמה משפחות. ראייה מקרבן פסח. מישהו מבין את הראיה שלו? הוא אומר, שכשאכלו קרבן פסח אכלו אנשים ונשים בבית אחד. מי אמר? אולי היתה מחיצה? אבל לא יכול להיות שהיתה מחיצה, כי אם היתה מחיצה אז זה כבר שתי חבורות, וכתוב בבית אחד יאכל, בחבורה אחת, בחבורה חדא יתאכיל אמר ר' שמעון בגמ'. ממילא, הוא אומר, מפה יש ראיה שמותר. ועוד ראיה הוא מביא, כתוב שתוך שלשים יום כלה הופכת פניה. למה כלה הופכת פניה? כי היא מתביישת שיסתכלו עליה אין שהיא אוכלת, לכן מותר לכלה

כיון שאנחנו מדברים על נשואין וחתונות, לצערנו כמעט בכל יום שואלים אנשים שאלות, אם הזמינו אותם לחתונות מעורבות מה יעשו. צריכים לברר מה הדין, האם אסור או שאפשר ללכת. לצערנו היום נפרצו הגדרות, בעבר לא היו שאלות בנושא זה, היום גם אם החתונות בסדר אבל יש שעושים שבע ברכות בבית בלי מחיצות, והדבר חמור מאוד. או בשבת חתונה, יושבים בצורה מעורבת. או בבתי מלון, גם בלי קשר לחתונות, בכל מיני אירועים שעושים בצורה מעורבת. כתבתי בשלחן ערוך המקוצר חלק ו' סימן ר"א סעיף י', כל מקום שמתאספים בו אנשים ונשים, או בניס ובנות, הן בבתי פרטיים, הן בבתי כנסיות ואולמות וכדומה, חובה להעמיד מחיצה מלאה להפריד ביניהם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש וכל שכן שאסור להם לשבת יחדיו. כל מקום של אסיפה אסור. ההבדל בין זה לאוטובוס, שבאוטובוס זה רק מהדרין כי אין קשר בין האנשים, כל אחד נוסע לדרכו. אבל כאן באסיפה, או מסיבה, שכל האנשים מחוברים לנושא מסוים, כמו ברית מילה, חתונה, דרשה, שיעור, או ניהום אברים, זה אסור מן הדין. וזה גמרא מפורשת מס' סוכה, שאפילו לעתיד לבוא בשעת הספד, וספדו אותם משפחות משפחות, משפחת בית דוד לבד, ונשיהם לבד. עושים הפרדה. אפילו בבית המקדש שעשו את העזרה, תיקון גדול עשו שם, עשו גזוזטרא וכו'.

מאריך בזה בעל אגרות משה בחלק ראשון סימן ל"ט וסימן מ, ויתכן שיש אולי כאלה אנשים שסומכים עליו ומיקלים בגלל דבריו, כי הוא נותן קצת פתח של היתר. בארה"ב מצב הצניעות והקדושה, אין מה להשוות לפה. לצערנו שם זה ירוד. לא רק בזה אלא בהרבה דברים. אבל צריך לדעת, הגאון ר' משה פינשטיין היה גאון צדיק וקדוש, אם היה סנהדרין הוא היה אחד מהסנהדרין. אבל מצד שני, הוא קצת מיקל בדברים, ואם יש רבנים שמיקלים הם נתלים כנראה בדברים שלו.

כותב באגרות משה, בתפילה יש חובה מן התורה לעשות מחיצה. גם בהספד. אבל בחתונה זה דבר רשות, וממילא נתן איזה צד של היתר. אבל צריך לדעת, מי שמכיר הרב משה פינשטיין היה כ"כ שקוע בתורה ויראת שמים, שהוא במחכת"ה לא הכיר את מצב הדור, ויתכן שהיו לו חשבונות אחרים שאיננו יודעים. שמעתי פעם סיפור, בישיבה שלו תפארת ירושלים, התוכחו שני בחורים האם מותר ללכת ברחוב שיש שם פריצות או לא. אחד אומר

## אם מותר לנערים ולנערות לשיר ביחד שירי קודש

ומזורים וא"ו שלא להתייבש מפני המלעגים מקרב אחיהם וקרוביהם. ודבר זה בלבד כדאי הוא להמליץ זכות על האיגוד הכשר הזה נגד מקטרגיו. ואף הלימוד בחבורה בצורה נאה ומתוקנה הוא גורם חינוכי גדול שאין להמעיט את ערכו.

גם ההכרה וההתירדות ההרדית כשהיא נשמרת במסגרת של צניעות יהודית וכן הטיולים והשעשועים הכשרים והצנועים יש להם כוח משיכה גדול. הם יוצרים סביבה ואיירה שכולה יהודית טהורה, שבתוכה סופגים ריח של אהבת תורה ואהבת יהדות. סוף סוף אין לנו דיקטטורה צבאית ואין ביכולתנו לנקוט אמצעי כפיה נגד הנוער המתרחק מאתנו. לא נשאר לנו אלא דרך הצלה אחת ויחידה, לחבב את היהדות ולהראות את נועמה ויפיה הרוחניים במסגרת של חברותא יהודית השומרת על עצמאותה הרוחנית באומץ לב ובנאון.

ה

ועכשיו אני רוצה לבאר את הבעיות העומדות על הפרק מצד ההלכה.

לפי תיאור כת"ר יושבים הבנים והבנות בחדר אחד, אבל אינם יושבים על ספסל אחד יחד, אלא שהם שרים שירי קודש, פסוקי תנ"ך וזמירות שבת ביחד. במחנה הקיץ או במחנה החורף הם לנים בכתים מיוחדים, גברים בבית אחד ובחורות בבית אחר, וגם השיעורים לומדים הבנים לבד והבנות לבד, והמדריכים, שהם יראי שמים ומדקדקים במצוות, מקבלים אחריות שלא ישיילו הבנים והבנות יחד אם לא באופן מאורגן בהשגחת המדריכים.

והנה במס' סוכה נ"ב מבואר שהיו מקפידים שלא יתערבו האנשים והנשים וכלשון המשנה במס' מדות פ"ב מ"ה: וחלקה היתה בראשונה והקיפה כצוצרה, שהנשים רואות מלמעל והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו מעורבין. וכן כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"ה ה"ט ובהל' לולב פ"ח ה"ב: כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ולא הוזכר שם שעשו מחיצות גבוהות שלא יסתכלו אנשים בנשים, וע"ז מה שכתב הב"ח באו"ח סי' ע"ה דהסתכלות היינו התבוננות לשם הנאה, וכבר הביא ביד מלאכי כלל ה' אות קע"ז בשם הרבה ראשונים, שהאיסור הוא הסתכלות בהבטה יחידה. וע"ז מה שפירש הגמ' בצבורה זרה כ"א: ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנוי וכו', שהכוונה להסתכלות המביאה לידי הרהור עבירה. וזהו דבר המסור ללב וכל אחד מחויב להשמר מהסתכלות מתועבת זו, ולפיכך לא עשו בזה תיקון מיוחד, ורק תקנו שלא יתערבו אנשים בנשים, לפי שהתערבות זו מביאה ממילא לקלות ראש.

ורק בבית הכנסת יש תקנה קדומה לעשות מחיצות גבוהות, שלא יוכלו להסתכל משום תפילה וקריאת שמע, שאסור מטעם ערוה, כמבואר בברכות כ"ד, א שטפח מגולה וכן שער באשה ערוה, אבל באספות של רשות, כגון בשעת הכנסת כלה לחופה או בשעת נאומים ודרשות לא הקפידו מעולם לעשות מחיצות ורק מדקדקים שלא ישבו אנשים ונשים יחד ולא יתערבו זה עם זה. ואמנם ראיית שמביא דברי המרכיז במס' שבת פ"ג, ש"א, שכתב: כגון מחיצה שעושים בשעת הדרשה בין אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת, ע"ש, משמע שעשו מחיצות גם בשעת הדרשה ולא דווקא בשעת

והנה רבני פולין ואונגון שנתגלגלו למדינת צרפת רואים את המנהגים החדשים שהנהיגו חרדי צרפת עפ"י שיטת גאוני וצייקי אשכנז, והם מוחים נגדם בעוז, לפי שמנהגים אלו הם נגד דינים מפורשים בגמ' ופוסקים, כנ"ל. אולם אין הרבנים הנ"ל בקיאים בתנאי החיים השרורים במדינת צרפת ואינם רואים את המצב הירוד של היהדות שם. להיפך, בדרישותיהם הם מעמידים בסכנה את התפתחותו של הארגון הזה, אשר כבר הצליח הרבה בפעולתו החינוכית, כמו שתיאר כת"ר במכתבו וכל דבריו הם כנים ואמתים, וזה ידוע לכל.

ד

ידוע כמה חזק שטף ההתבוללות בארץ צרפת וכמה גדול מספרם של נשואי התערבות במדינה זו. בניגוד לארצות אחרות ששם היהדות הולכת ומתגברת ומתנערת משפלותה, הנה בצרפת הטמיעה הולכת וגדלה. תנאי הסביבה הצרפתית המיוחדת, המצטיינת בקלות דעת ובדלות של עיון רציני מעמיק, רוח החירות והחופש והרדיפה אחרי נוחיות נעימה וזהיר חיצוני מקסים, גורמים להתפשטות מחלת ההתבוללות בארץ זו ורבים הם חלליה בקרב יוצאי רוסיה ופולין ר"ל, ואם לא יתאזרו ויתעוררו לאחוז בדרכי הצלה ולהקים פנת מגן לשרידיים יחידים אשר יוכלו אחרי חינוכם ולימודם בקודש להכין דור חדש נאמן לה' ולתורתו, אם יוניחו את המעשה הברוק והמנוסה של החינוך החרדי לפי שיטת גדולי אשכנז - סופה של יהדות צרפת גיועה וכלי' גמורה ח"ו. עת לעשות לה' וכו'.

עצם ההתאגדות של בנים ובנות תחת דגל התורה והמסורה מהוה כח גדול של חינוך ועירוד לרוח הנוער שהוא נתון תחת השפעה בלתי פוסקת של בית הספר הנכרי והסביבה הגויית. הגורם העיקרי למצב המעצב והמביאש שנוגד בצרפת הוא לפי דעתי רגש הבדידות המעיק על לבו של הנוער היהודי. הנער, או הנערה היהודית, מרגיש את עצמו כבוד ונעזב לנפשו. אין לו אחיזה נפשית בקרב הבית או המשפחה של הוריו וקרוביו. הבית והמשפחה של אחינו בצרפת נתרוקנו מנחלת אבותיהם וממסורתם של הווי יהודי חי ורענן, אין בהם סימן שלחיים ברוח היהדות. הרדיפה אחרי כסף ותענוגות-עולם עשמה שמות בקרבם וגרמה לפריקת עול תורה ומצוות. הצעיר היהודי כשהוא מגיע לגיל בוגר מרגיש א"ע בודד בעולמו. היהדות, כפי המתודה של הוראת הזקנים והישישים מסוג הישן, היא בעיניו חיים של נזירות ובדידות, והלימוד עצמו מורגש אצלו כשעמום מיגע, ואת היהדות הם רואים כעין גיטו רוחני של ימי הביניים שיש להחלץ ממנו בכל כוח.

הצעירים והצעירות בצרפת הם מנותקים מכל מגע ומשא חברותי עם יהדות אמת מלאה חיים ותנועה, מכל לימוד משמח ומושך את הלב, אין שום קשר בין איש לאיש, אינם מצטרפים ואינם מתחברים זה אל זה מחוסר אידיאלים משותפים, ולפיכך הם הולכים ונחספים עם הזרם הזר של הסביבה הגויית. התוצאות ידועות למדי, הם הולכים ונטמעים ונבלעים בין הגויים, ולפיכך אני מקדם בשמחה ובברכה את הארגון "שורון", שהוא עומד ונלחם מלחמת מגן לרוח ישראל ולתורתו. קודם כל הוא מגרש את הבדידות הנפשית ורוח האיש והרפיון של הצעיר או הצעירה, בראותם כי לא אלמן ישראל ועדיין ישנם בתוכנו צעירים וצעירות שומרי תורה ומצוות. הם מעודדים וא"ו ברוח

במכתבו מיום ח' טבת ש' ז' מתאר כת"ר את דרך החינוך של ארגון "שורון" שנוסד בארץ צרפת לפני כמה שנים, שהוא מתנהג עפ"י שיטת החינוך שהי' נהוג במדינת אשכנז לפני החורבן, ועכשיו קמו נגדו עוררים מצד חוג ידוע של חרדים, אשר לפי דעתם אין הדרך הזאת לפי רוח היהדות, כפי שהנחילונו אבותינו ורבותינו הקדושים.

והערעורים הם שנים: ערעור נגד צורת הארגון הזה, שהוא משתף בנים ובנות בעבודה ומאגדם לאגודה אחת, וערעור נגד המנהג שנהגו, שהבנים והבנות מוזמרים יחד וזמירות של סעודות שבת או זמירות קודש אחרות. וכת"ר שואל בשם הועידה התורנית של הארגון "שורון" אם מותר להם להמשיך את פעולתם בדרך שנהלו אותה עד כה או צריכים להפסיק פעולתם ולגרוע לפיוד הארגון, כפי התיאור של כת"ר.

ב

ואשוב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ערעורי החרדים בוודאי יש להם על מה לסמוך, שהרי עפ"י דין תורה צריך להפריש אנשים מנשים כדי שלא יבואו לקלות ראש, כמבואר במס' סוכה נ"א,ב: מאי תיקון גדול וכו' התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה, וע"ז סוכה נ"ב,א: ומה לעתיד לבוא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד וכו'. וע"ז באו"ח סי' תקכ"ט טע"א, חייבים כ"ד להעמיד שוטרים בגלים וכו' שלא יתערבו אנשים ונשים בכתייהם בשמחה וכו'. ומטעם זה נמנעו בכל קהלות קדושות ליסד חברות שיש בהם תערובת אנשים ונשים, כידוע.

והערעור השני וודאי שצורך הוא, עפ"י מה שנאמר בגמ' ברכות כ"ד,א: קול באשה ערוה, ויש מי שאסור שהאיסור הוא רק לשמוע קול אשה ערוה כגון אשת איש וכו' אבל לא קול אשה פנוי שאיננה ערוה וטעו להימשך אחר לשון הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פכ"א ה"ב וכן השו"ע אה"ע סי' כ"א טע"א, שכתבו ואסור לשמוע קול ערוה, אבל כבר הוכיח בשו"ת באר שבע שזו טעות ואין נ"מ בין נשואה ופנוי. ע"ש בקונטרס באר מים חיים אות ג', ומדבריו יוצא שאף זמירות של שבת אסור לומר בחורים עם בתולות.

ג

מכל מקום, כשנשאלתי ע"ז ממנהלי "שורון" הוריתי להם שישמרו את פעולתם עפ"י הדרך שהתוו להם גדולי אשכנז. שהיו צדיקים גדולים וכל כוונתם היתה לשם שמים, להציל את הנוער מסכנת הטמיעה שהתפשטה באשכנז בימיהם וע"כ הצילו כמה נפשות מישראל והצליחו לקרבם לתורה ול"ש, וגדולי אשכנז היו בקיאים ומומחים בחכמת החינוך ולכן הצליחו במעשיהם להקים דורות שלמים של בעלי יריש והשכלה חילונית כאחד, מה שלא עלה כביי גאוני גדולי ליטא ופולין, לפי שלא ידעו לכונן את החינוך עפ"י תנאי הזמן. וידוע מה שסיפר הגאון מהר"י סלנטר וצ"ל בשוכו מאשכנז ושם נודמן עם הגה"צ ר"ע הילדסהימר וצ"ל וראה אותו מרצה שיעורים בתנ"ך ושור"ע לפני נשים צעירות ובתולות. וכה אמר: אם יבוא מי מרבני ליטא להנהיג כן בעדתו, וודאי שיעבירו אותו מכהונתו, וכן הדין. מ"מ הלוא יהיה חלקי בגן עדן עם הגה"צ ר"ע הילדסהימר. הטעם הוא משום "עת לעשות לה' הפרו חורתך", כמו שנבאר להלן.